

Η Τεχνητή Νοημοσύνη ως αναγνώστης και ως υποστηρικτικό εργαλείο του αναγνωστικού έργου

Δέσποινα Βασαρμίδου

Δρ. Πανεπιστήμιο Κρήτης, ΣΕΠ-ΕΑΠ, Σύμβουλος Εκπαίδευσης

dvasarmidou@edc.uoc.gr, vasarmidou.despoina@ac.eap.gr

Περίληψη

Η Ψηφιακή Εκπαιδευτική Τεχνολογία έχει δώσει –και ανανεώνει διαρκώς– εργαλεία που προάγουν υποστηρικτικά και γνωστικά το μαθησιακό και διδακτικό έργο. Η συνεισφορά αυτή ειδικά στο πεδίο της διδασκαλίας και μάθησης του γραπτού λόγου είναι τεράστια, λόγω της πολυπλοκότητας και της απαιτητικότητας που διακρίνει τις αντίστοιχες δραστηριότητες, την κατανόηση και την παραγωγή, ως πράξεις νοητικές, γλωσσικές, κοινωνικές. Η προσθήκη του ChatGpt στη σειρά των ψηφιακών αυτών εργαλείων ως το πιο διάσημο και εύχρηστο από τα Μεγάλα Γλωσσικά Μοντέλα (Large language models/LLMs) έχει δημιουργήσει τεράστιο ενθουσιασμό για τη συμβολή του στο πεδίο με τις γλωσσικές δυνατότητες που παρουσιάζει, χωρίς όμως να απουσιάζουν αντιμετρικά και οι σχετικές επιφυλάξεις. Στο πλαίσιο αυτού του προβληματισμού επιδιώξαμε να «δοκιμάσουμε» τις δυνατότητες του ChatGpt πρώτα ως αναγνώστη και δεύτερον ως εργαλείου υποστηρικτικού της μάθησης και της διδασκαλίας της αναγνωστικής κατανόησης, συσχετίζοντας τα παραγόμενα με τα αντίστοιχα των μαθητών-αναγνωστών και αξιολογώντας τις απαντήσεις σε ερωτήσεις που έθεταν οι μαθητές στο ChatGpt ζητώντας καθοδήγηση στο αναγνωστικό τους έργο. Τα αποτελέσματα που προέκυψαν ενισχύουν την πλευρά των ερευνών που αντιμετωπίζουν με επιφύλαξη το ChatGpt ως προς την ικανότητά του να κατανοεί και να προσφέρει υποστηρικτικό ρόλο στους μαθητές κατά τη διάρκεια του αναγνωστικού τους έργου.

Λέξεις-κλειδιά: ChatGpt, κατανόηση κειμένου, περίληψη, εργαλείο μάθησης.

Abstract

Digital Educational Technology has provided – and continues to renew – tools that support cognitively and practically the learning and teaching process. Its contribution is particularly significant in the field of teaching and learning of written language, due to the complexity and demanding nature of related activities, comprehension and production, as cognitive, linguistic and social acts. The addition of ChatGPT to this range of digital tools, as the most famous and user-friendly of the Large Language Models (LLMs), has generated great enthusiasm regarding its contribution to the field, thanks to its impressive language capabilities. However, this enthusiasm is accompanied by corresponding reservations. Within this context of critical inquiry, we attempted to “test” the potential of ChatGPT, first as a reader and second as a learning-support tool for the teaching of reading comprehension. We compared its output with that of student-readers and evaluated its responses to questions posed by students seeking guidance in their reading process. The results reinforce the stance of those studies that view ChatGPT with caution, particularly regarding its ability to comprehend texts and provide effective support to students during their reading activities.

Keywords: ChatGPT, reading comprehension, summary, learning tool.

Εισαγωγή – προβληματισμός

Το GPT-3 (ή GPT-4), το πιο διάσημο και εύχρηστο από τα Μεγάλα Γλωσσικά Μοντέλα (Large language models/LLMs), μπορεί ως αναγνώστης να εξηγεί περίπλοκα κείμενα, να συνοψίζει, να απαντά σε ερωτήσεις, να εξάγει συμπεράσματα, να αξιολογεί και να ανατροφοδοτεί τις απαντήσεις με τρόπο που μιμείται τις αντίστοιχες ανθρώπινες δεξιότητες.

Οι δυνατότητες αυτές θα μπορούσαν να το αναδείξουν ένα εργαλείο μάθησης και διδασκαλίας, που υποστηρίζει αντίστοιχα το γνωστικό έργο του αναγνώστη-μαθητή και του εκπαιδευτικού, ο οποίος επιδιώκει την ενίσχυση των δεξιοτήτων γραμματισμού των μαθητών. Αρκετοί ερευνητές βλέπουν στο ChatGpt ένα καινοτόμο παιδαγωγικό εργαλείο που εξατομικεύει τη μάθηση, παράγει αυτόματα πόρους που είναι σημαντικοί στην επεξεργασία των πληροφοριών, συμβάλλει στην εμπλοκή και δέσμευση των μαθητών στο γνωστικό τους έργο, τους ανατροφοδοτεί και αλληλεπιδρά μαζί τους ως ένας εικονικός «δάσκαλος», όταν τον έχουν ανάγκη. Στο πλαίσιο αυτό το ChatGPT μπορεί να παρέχει ένα χώρο για δυναμική αλληλεπίδραση εντός της ζώνης επικείμενης ανάπτυξης (ZPD) του μαθητή (Shaikh et al., 2023; Lo, 2023) και, ειδικότερα όσον αφορά στην αναγνωστική κατανόηση, θα μπορούσε να αποτελέσει ένα πολύτιμο γνωστικό συνεργάτη του μαθητή.

Ωστόσο, ο ενθουσιασμός για τις δυνατότητές του στο συγκεκριμένο πεδίο είτε ως αναγνώστη είτε ως κοινωνικογνωστικού εργαλείου μάθησης προσκρούει στον εξής προβληματισμό: Το ότι το μοντέλο μιμείται την ανθρώπινη ικανότητα να κατανοεί κείμενα, δε σημαίνει ότι πραγματικά τα κατανοεί ή ότι επιδίδεται *εμπρόθετα* στις σύνθετες νοητικές διεργασίες, γνωστικές και μεταγνωστικές, που απαιτεί το αναγνωστικό έργο. Κατ' επέκταση, σε ποιο βαθμό κατανοεί; Θα μπορούσε να γίνει ένα αποτελεσματικό υποστηρικτικό εργαλείο μάθησης και διδασκαλίας, ένας ουσιαστικός γνωστικός συνεργάτης;

Αυτά είναι τα κύρια σημεία, των οποίων η διερεύνηση παρουσιάζεται στο παρόν άρθρο. Πρωτίστως, όμως, θα παρουσιάσουμε τα βασικά θεωρητικά σημεία της προσέγγισης που αξιοποιήσαμε για τη διερεύνηση της αναγνωστικής κατανόησης του ChatGpt και των μαθητών-αναγνωστών και έπειτα βασικά ερευνητικά δεδομένα που αναφέρονται στην αναγνωστική ικανότητα του ChatGpt και τη δυνατότητα να αξιοποιηθεί ως γνωστικό εργαλείο υποστήριξης του αναγνωστικού έργου των μαθητών.

1. Θεωρητικό Υπόβαθρο

1.1. Μοντέλα και επίπεδα αναγνωστικής κατανόησης

Στον αντίποδα των απλών μοντέλων αναγνωστικής κατανόησης που επικεντρώνονται στην αποκωδικοποίηση και την ακουστική κατανόηση ως κύρια συστατικά της, τα σύνθετα μοντέλα υποστηρίζουν ότι η κατανόηση είναι μια πολυπλοκότερη διαδικασία κατά την οποία αλληλεπιδρούν ο αναγνώστης, το κείμενο και το συγκεκριμένο/περικείμενο. Επομένως, η αναγνωστική κατανόηση απαιτεί διεργασίες υψηλού επιπέδου (Βάμβουκας, 2008).

Ένα από τα δημοφιλέστερα σύνθετα μοντέλα είναι το μοντέλο δόμησης/ολοκλήρωσης (construction/integration model) (Kintsch & van Dijk, 1978; Kintsch, 1998), το οποίο υποστηρίζει ότι η διαδικασία κατανόησης ενός κειμένου περιλαμβάνει επιμέρους επίπεδα, εκ των οποίων καθένα συνίσταται σε διαφορετικά είδη γνώσεων, διαδικασιών και αναπαραστάσεων και αντανακλά διαφορετικό βαθμό κατανόησης (Βάμβουκας, 2011). Το πρώτο αφορά στην αναπαράσταση των λέξεων και της γλωσσικής μορφής του κειμένου (verbatim representation). Ο αναγνώστης αποκωδικοποιεί και επεξεργάζεται τα γλωσσικά

χαρακτηριστικά του κειμένου, τις λέξεις, τις φράσεις, τις συντακτικές τους σχέσεις, τα σημεία στίξης, ό,τι δηλαδή αναφέρεται ως «επιφανειακή δομή» ή «επιφανειακός κώδικας» (surface structure). Το δεύτερο δομείται στη βάση της δηλωτικής μορφής του κειμένου, στα ρητώς διατυπωμένα και αντανακλά την αναπαράσταση που προκύπτει από τους συσχετισμούς των πληροφοριών σε επίπεδο μικροδομής και μακροδομής (text based model: επίπεδο ρηχής/κυριολεκτικής κατανόησης). Το τρίτο επίπεδο αναπαράστασης (situation model: μοντέλο κατάστασης ή επίπεδο βαθιάς, λογικο-συμπερασματικής κατανόησης) προκύπτει, όταν ο αναγνώστης χρειάζεται να συσχετίσει τις πληροφορίες του κειμένου με τις προϋπάρχουσες γνώσεις του, προκειμένου να εντοπίσει ό,τι υπονοείται ή λανθάνει στο κείμενο, να συμπληρώσει κενά ή αόριστες και να δομήσει μια συνεκτική εικόνα του (Silva & Cain, 2015).

Επομένως, ο αναγνώστης κατά την επεξεργασία ενός κειμένου επιδίδεται σε προτασιακές, δια-προτασιακές και ενδοκειμενικές συνεπαγωγές, συμπερασματικές δηλαδή διαδικασίες σε επίπεδο μικροδομής και μακροδομής (συμπερασμοί γεφύρωσης), που αντιστοιχούν στα δύο πρώτα επίπεδα και σύνθετες συνεπαγωγές (συμπερασμοί επεξεργασίας) που συνδέουν τις νέες πληροφορίες με την προϋπάρχουσα γνώση και αντιστοιχούν στο τρίτο επίπεδο. Η αναζήτηση αιτιωδών και αναφορικών συμπερασμάτων, προβλέψεων, συσχετίσεων, που παραπέμπουν στο επίπεδο αυτό, η ικανότητα εντοπισμού των προθέσεων του συγγραφέα, αποδίδονται και ως ερμηνευτική κατανόηση (Van den Broek & Helder, 2017). Πέραν τούτων, αναφέρεται και η κριτική κατανόηση, δηλαδή η αξιολογική αποτίμηση απόψεων, ιδεών και προσώπων (Li et al, 2016) και η δημιουργική κατανόηση, δηλαδή η ικανότητα αξιοποίησης των προαναφερόμενων επιπέδων κατανόησης για την παραγωγή νέων και εναλλακτικών ιδεών, εξηγήσεων, που αποκλίνουν από τη συμβατική συλλογιστική προσεγγίσεων και μοτίβων σκέψης (Dagostino et al., 2014; Contreras-Barceló, 2023). Αυτό το είδος κατανόησης δε διερευνήθηκε στην παρούσα εργασία.

1.2. Η περίληψη ως συστατικό της κατανόησης

Η περίληψη αποτελεί συστατικό της κατανόησης. Σ' αυτήν αποκρυσταλλώνονται διαδικασίες ανάλυσης του κειμένου στα σημασιολογικά - δομικά του χαρακτηριστικά που καταλήγουν στη νοερή αναπαράσταση του περιεχομένου του. Οι διαδικασίες αυτές προϋποθέτουν εκ μέρους του αναγνώστη στρατηγικές βαθιάς επεξεργασίας, όπως της επιλογής και απαλοιφής των πληροφοριών, της απλοποίησης και διάκρισης των ουσιωδών από τα επουσιώδη, της γενίκευσης, της αναδιατύπωσης και παράφρασης, των μεταδιατυπώσεων, της αναγωγής σε υπερκείμενες έννοιες (Παπαϊωάννου & Πατούνα, 2003). Οι στρατηγικές αυτές ανάγουν την περίληψη σε μια ενεργητική και νοητικά απαιτητική αναγνωστική διαδικασία που τελεσφορεί μόνο, αν υπάρχουν μεταγνωστικές δεξιότητες, υψηλό επίπεδο αφαιρετικής και κριτικής σκέψης, ικανότητα μετασχηματισμού δεδομένων (Wade-Stein & Kintsch, 2004). Διαπιστώνουμε, επομένως, τόσο οι διαδικασίες όσο και οι στρατηγικές που είναι απαραίτητες για την περίληψη στην ουσία είναι οι διαδικασίες και οι στρατηγικές που απαιτούνται γενικά για την κατανόηση των κειμένων.

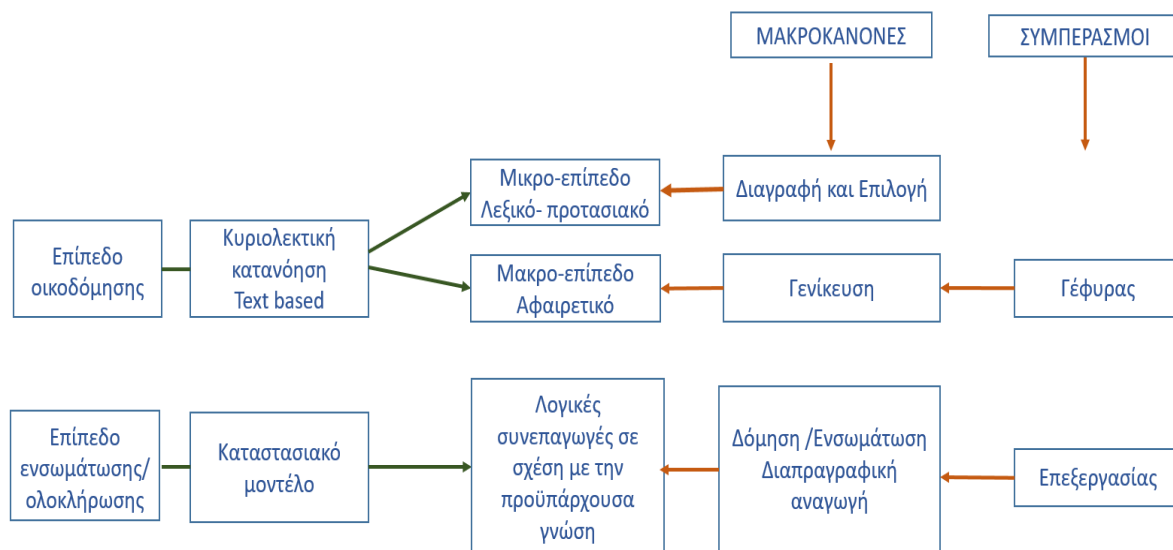
Την περίληψη ως στρατηγική κατανόησης υποστηρίζει το μοντέλο των Kintsch & van Dijk (1983) και Kintsch (1998). Πρώτη επισήμανση του μοντέλου είναι ότι η περίληψη του κειμένου προκύπτει αυτόματα, καθώς ο αναγνώστης έρχεται αντιμέτωπος με τους περιορισμούς της εργαζόμενης μνήμης που δεν του επιτρέπουν να διατηρήσει σ' αυτήν όλες τις πληροφορίες και τον αναγκάζουν στην οργάνωση και τους μετασχηματισμούς των

νοηματικών στοιχείων του κειμένου, τη συμπύκνωση του περιεχομένου στα ουσιώδη και την παραγωγή του νέου μετα- κειμένου. Δεύτερη επισήμανση είναι ότι η οργάνωση και ο μετασχηματισμός των νοηματικών στοιχείων του κειμένου γίνεται:

α) στο επίπεδο της μικρο-δομής (επίπεδο τοπικής κατανόησης), στο οποίο απεικονίζεται η δομή των επιμέρους λογικών μικρο-προτάσεων του κειμένου (των πιο μικρών νοηματικών μονάδων με λογική σημασία/αναπαραστάσεων του περιεχομένου μιας πρότασης) και οι μεταξύ τους σχέσεις (πχ. εντός μιας παραγράφου) και β) σε επίπεδο μακρο-δομής (επίπεδο συνολικής κατανόησης), στο οποίο αντανakλάται η δομή των λογικών μακρο-προτάσεων που συνοψίζουν εκτεταμένα μέρη του κειμένου (παραγράφους, ενότητες) και η ιεραρχική τους διάταξη. Τρίτη επισήμανση είναι ότι κατά την επεξεργασία του κειμένου στα επίπεδα αυτά και ειδικά κατά το πέρασμα από το μικρο- στο μακρο-επίπεδο εφαρμόζονται συγκεκριμένοι κανόνες, οι μακρο-κανόνες, που οργανώνουν και συμπυκνώνουν τις λογικές μικρο- και μακρο-προτάσεις. Συγκεκριμένα:

- Κανόνας της διαγραφής (Deletion): αφαιρούνται επουσιώδεις ή πλεονάζουσες πληροφορίες
- Κανόνας της γενίκευσης (Generalization): επιμέρους πληροφορίες αντικαθίστανται από μια γενικότερη και πιο αντιπροσωπευτική ή συγχωνεύονται σε μία
- Κανόνας της δόμησης/ενσωμάτωσης: το βασικό νόημα από πολλές μικρο-προτάσεις αντικαθίσταται από μια νέα πρόταση για να το συμπυκνώσει σε μία ουσιαστική ιδέα, η οποία συμβάλλει στη δημιουργία της μακροδομής. Η πρόταση αυτή μπορεί να υπάρχει ήδη στο κείμενο ή να επινοηθεί είτε σε επίπεδο παραγράφων είτε σε επίπεδο ενοτήτων (διαπαραγραφική αναγωγή) (Brown & Day, 1983).

Οι κανόνες αυτοί αντανakλούν τις σύνθετες γνωστικές διεργασίες που κάνει ο αναγνώστης κατά την επεξεργασία ενός κειμένου. Οι πιο ανώριμοι ηλικιακά και γνωστικά αναγνώστες αξιοποιούν κυρίως τον κανόνα της διαγραφής και στη συνέχεια αντιγράφουν και συνενώνουν τις εναπομείνουσες πληροφορίες (προσθέτοντας τυπικά διαρθρωτικές λέξεις), ακολουθώντας γραμμικά τη σειρά με την οποία παρουσιάζονται στο αρχικό κείμενο, το οποίο απλά αναπαράγουν, πρακτικές που υποδηλώνουν τη δέσμευσή τους στην επιφανειακή δομή του κειμένου και την αδυναμία σύλληψης του νοηματικού κέντρου του κειμένου. Ωριμότεροι αναγνώστες αξιοποιούν όλους τους κανόνες και κατάλληλες στρατηγικές, για την αποτελεσματική εφαρμογή τους: αποδεσμεύονται από την επιφανειακή δομή του κειμένου, συσχετίζουν πληροφορίες από διαφορετικά σημεία του, αναδιοργανώνουν το περιεχόμενο, συνάγουν συμπεράσματα, δημιουργούν αναπαραστάσεις σε μικρο- και μακρο-επίπεδο, επινοούν θεματικές μακρο-προτάσεις, αναδιατυπώνουν, παραφράζουν, μετασχηματίζουν.

Πίνακας 1. Η σύνδεση περίληψης και αναγνωστικής κατανόησης σύμφωνα με το μοντέλο των Kintsch & van Dijk (1978) και Kintsch (1998)

Συμπερασματικά, η περίληψη που υπερβαίνει το επίπεδο της αναπαραγωγής απαιτεί υψηλού επιπέδου γνωστικές διεργασίες και μεταγνωστικές δεξιότητες για τον έλεγχο και την καθοδήγηση της νοητικής συνθετότητας που προκύπτει. Και, κατ' επέκταση ως αντικείμενο διδασκαλίας είναι προκλητικό, γιατί, από τη μια, η δυσκολία του γνωστικού έργου μπορεί να αποτελέσει παράγοντα απωθητικό προς την ενεργητική εμπλοκή του μαθητή σ' αυτό και, από την άλλη, δεν έχουν όλοι οι μαθητές τον ίδιο βαθμό γνωστικής και αναγνωστικής ωριμότητας.

1.3. Το ChatGpt ως αναγνώστης και ως «γνωστικό εργαλείο» κατά την αναγνωστική διαδικασία

Τα ερωτήματα που προαναφέρθηκαν στην εισαγωγή σε σχέση με την αναγνωστική ικανότητα του ChatGpt και την αποτελεσματικότητά του ως γνωστικού συνεργάτη του μαθητή κατά την επεξεργασία κειμένων λαμβάνουν διαφορετικές απαντήσεις στην υπάρχουσα βιβλιογραφία.

Σε μια μελέτη που επικεντρώθηκε στην περίληψη ειδήσεων το GPT-3 συγκρίθηκε με άλλα προ-εκπαιδευμένα μοντέλα (συγκεκριμένα τα PaLM και Turing-NLG), τα οποία ρυθμίζονται λεπτομερώς με δισεκατομμύρια παραμέτρους και παράγουν περιλήψεις υψηλής ποιότητας, διαπιστώθηκε ότι οι περιλήψεις του GPT-3 προτιμήθηκαν σε συντριπτική πλειοψηφία από τους αξιολογητές (Goyal et al., 2022). Υψηλού επιπέδου περιλήψεις επιστημονικών (ιατρικών) άρθρων από το GPT-3 διαπίστωσαν σε μια μικρής εμβέλειας έρευνας οι Babl & Babl (2023). Επιπλέον, οι Gao et al. (2023) υποστηρίζουν την ικανότητα του GPT-3 να αξιολογεί την περίληψη ενός κειμένου αξιοποιώντας διάφορες τεχνικές που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι και βρήκαν υψηλές συσχετίσεις με τις ανθρώπινες αξιολογήσεις.

Οι Liu et al. (2023) αξιολόγησαν τη συλλογιστική ικανότητα του ChatGPT και του ChatGPT Plus και διαπίστωσαν εντυπωσιακά αποτελέσματα. Παρομοίως, η έρευνα των Qin et al. (2023), η οποία αξιολόγησε μεταξύ άλλων την «κοινή λογική», τη συλλογιστική σκέψη και την ικανότητα σύνοψης, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το ChatGpt δεν προέβλεπε πάντα

τις σωστές απαντήσεις σε δραστηριότητες «κοινής λογικής» (ικανότητα κάποιου να κάνει εικασίες, υποθέσεις ή να καταλήγει σε παραδοχές σχετικά με το είδος και την ουσία των καταστάσεων που οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν καθημερινά), πέτυχε όμως υψηλές βαθμολογίες στον εντοπισμό των προκειμένων και συμπερασμάτων, αποδεικνύοντας την ικανότητά του να συμπεραίνει τις σχέσεις και τη συνοχή των προτάσεων. Οι ίδιοι ερευνητές αναφέρουν και έρευνα των Bang et al. (2023) σύμφωνα με την οποία το ChatGpt είχε εξαιρετικές επιδόσεις στην εξαγωγή αιτιακών συμπερασμάτων.

Στον αντίποδα όλων των παραπάνω άλλες έρευνες είναι επιφυλακτικές ως προς τις ικανότητες του ChatGpt να κατανοεί σε βάθος και να συνοψίζει, διαδικασίες που απαιτούν υψηλού επιπέδου συλλογιστική ικανότητα. Για παράδειγμα, οι Liu et al. (2023) διαπίστωσαν ότι οι άνθρωποι- αναγνώστες υπερτέρησαν του ChatGPT στην εξαγωγή αιτιωδών συμπερασμάτων, γεγονός που αποδεικνύει ότι το GPT-4 δεν κατέχει όλους τους τύπους λογικού συλλογισμού. Επιπλέον, οι επιδόσεις του στον λογικό συλλογισμό της φυσικής γλώσσας δεν ήταν τόσο ισχυρή όσο ήταν στην αναγνωστική κατανόηση πολλαπλών επιλογών. Προς επίρρωση των παραπάνω, έρευνες που αναλύουν τις επιδράσεις του ChatGpt στην εκπαίδευση έδειξε περιορισμένη κατανόηση του θέματος, αδυναμία κριτικής αξιολόγησης των πληροφοριών, κινδύνους μεροληψίας και έλλειψη σκέψης υψηλότερης τάξης (Farroknia et al., 2023).

Όσον αφορά στην αποτελεσματικότητα του ChatGpt ως γνωστικού συνεργάτη οι ερευνητικές απόψεις, επίσης, διίστανται. Πολλοί ερευνητές υποστηρίζουν ότι μπορεί να γίνει, γενικά, ένας γνωστικός συνεργάτης σε κάθε φάση της μαθησιακής διαδικασίας, να υποστηρίξει τους μαθητές να διαχειριστούν σύνθετες νοητικές διεργασίες ενισχύοντας την κριτική σκέψη, τις μεταγνωστικές δεξιότητες και την αυτορρυθμιζόμενη μάθηση (Essel et al., 2024; Giannakos et al., 2024). Ειδικά σε σχέση με την αναγνωστική κατανόηση, έρευνα των Al-Otaibi & Al-Homidhi, (2025) σε προπτυχιακούς φοιτήτριες που διδάσκονταν την Αγγλική ως δεύτερη/ξένη γλώσσα, από τις λιγοστές έρευνες που εντοπίσαμε στο πεδίο, διαπίστωσε σημαντική πρόοδο των φοιτητών που αξιοποίησαν το ChatGpt στην ικανότητα εξαγωγής λογικών συμπερασμάτων από το κείμενο, αναγνώρισης αιτιολογικών σχέσεων και κατανόησης υπονοούμενων εννοιών, ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και του επαγωγικού συλλογισμού κατά την επεξεργασία κειμένων, εύρημα που αποδίδουν στη δυνατότητά του να διατυπώνει ερωτήσεις υψηλού γνωστικού επιπέδου και να παρέχει άμεση και στοχευμένη ανατροφοδότηση. Οι El Hassan & Alsalwah (2025) προσθέτουν ότι οι χρήστες μπορούν να αλληλεπιδρούν με ChatGpt για να ελέγξουν την κατανόησή τους, να κάνουν ερωτήσεις για περαιτέρω διευκρινίσεις ή να ζητήσουν συνοπτικές εκδοχές και εξηγήσεις, να ζητήσουν ορισμούς, παραδείγματα και χρήση σε συμφραζόμενα και αυτή η διαδραστική προσέγγιση επιτρέπει πιο ελκυστική και εξατομικευμένη εξάσκηση στην ανάγνωση με φυσικό και συνομιλητικό τρόπο. Επιπλέον, η άμεση ανατροφοδότηση από εργαλεία τεχνητής νοημοσύνης βοηθά τους μαθητές να αναγνωρίζουν λάθη και να βελτιώνουν τις στρατηγικές ανάγνωσης, οδηγώντας σε ενισχυμένες αναγνωστικές δεξιότητες με την πάροδο του χρόνου.

Από την άλλη πλευρά, σε έρευνα της Kim (2024) που έγινε στο πεδίο της Αγγλικής ως Γ2 διαπιστώθηκε ότι η πλειονότητα των μαθητών αναζητούσε πρωτίστως την υποστήριξη του ChatGpt για δραστηριότητες που αφορούσαν δεξιότητες επεξεργασίας «από κάτω προς τα πάνω» (bottom-up), όπως λεξιλόγιο, γραμματική και μετάφραση από τη Γ1 στη Γ2. Δεν έθεταν ερωτήματα που αντιστοιχούν σε δεξιότητες επεξεργασίας «από πάνω προς τα κάτω» (top-down), όπως ο εντοπισμός της θέσης που εκφράζεται στο κείμενο. Κατά συνέπεια, ο ρόλος

του ChatGpt περιορίστηκε σε γνωστικές δραστηριότητες κατώτερης τάξης. Στη συνέχεια, οι μαθητές κλήθηκαν να του θέσουν «προτροπές» που αντιστοιχούσαν και σε ανωφερείς στρατηγικές κατανόησης και να συγκρίνουν τις απαντήσεις του με τις δικές του. Από τη μια, χαρακτήρισαν το εργαλείο φιλικό, εύχρηστο και δημιουργεί την αίσθηση της φυσικής επικοινωνίας. Από την άλλη, εξέφρασαν και αρνητικές εμπειρίες, όπως τις μακροσκελείς απαντήσεις του, που δυσχέραναν ακόμα περισσότερο την κατανόηση ενός κειμένου, και το τυπικό/αυστηρό ύφος των απαντήσεων που παρέπεμπε σε κάποιον επαΐοντα παρά σε ένα ευχάριστο συνομιλητή, κάτι που στο τέλος κατέστησε τις αλληλεπιδράσεις κουραστικές.

Επιπρόσθετα, οι Chea και Xiao (2024) διατυπώνουν ανησυχίες σχετικά με το ενδεχόμενο οι μαθητές να εξαρτώνται υπερβολικά από τα εργαλεία τεχνητής νοημοσύνης, γεγονός που θα μπορούσε να περιορίσει την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και της ικανότητας για ανεξάρτητη ανάλυση. Επιπλέον, οι Abbas et al.(2024) επισήμαναν ότι οι μαθητές ενδέχεται να βασίζονται υπερβολικά στο ChatGpt, κάτι που μπορεί να οδηγήσει σε μειωμένη ενεργή συμμετοχή στη μαθησιακή διαδικασία, αποδυνάμωση της θέλησης και της δέσμευσης για μάθηση, καθώς και πιθανή ραθυμία στην εκτέλεση ακαδημαϊκών εργασιών.

2. Μεθοδολογία

2.1. Δείγμα - Διαδικασία - Μέσα συλλογής δεδομένων

Στην εργασία αυτή παρουσιάζεται μια μελέτη περίπτωσης, η οποία περιγράφει ένα συμβάν γραμματισμού που έλαβε χώρα σε σχολική τάξη 22 μαθητών Γ΄ Λυκείου (πολλοί απ' αυτούς υψηλού επιπέδου αναγνώστες) και αναδύθηκε από τη συζήτηση μεταξύ αυτών και της εκπαιδευτικού όσον αφορά στις δυνατότητες της AI στην κατανόηση και παραγωγή γραπτού λόγου. Πρόκειται, μάλλον, για μία *διερευνητική μελέτη περίπτωσης* που θα μπορούσε να λειτουργήσει πιλοτικά για άλλες μελέτες και να συμβάλει στη διατύπωση περαιτέρω ερευνητικών ερωτημάτων.

Βασικός σκοπός ήταν να διερευνηθεί η αναγνωστική και συγγραφική ικανότητα του ChatGpt 3.5, εργαλείου που χρησιμοποιούσαν ευρέως οι μαθητές στις σχολικές –και όχι μόνο- εργασίες τους και η ικανότητά του να υποστηρίξει το αναγνωστικό και συγγραφικό τους έργο ως ένα «γνωσιακός συνεργάτης». Στο παρόν άρθρο θα περιοριστούμε μόνο στην αναγνωστική κατανόηση. Για να διερευνήσουμε τα παραπάνω, θέσαμε σε δοκιμασία το ChatGpt, εξετάζοντας τα εξής:

- Μπορεί να επιδοθεί σε διαδικασίες «βαθιάς» ανάγνωσης και συμπερασματικών διαδικασιών, αξιοποιώντας τα κειμενικά χαρακτηριστικά και τις «αναπαραστάσεις» που έχει δημιουργήσει από τα διαδικτυακά δεδομένα;
- Μπορεί να συμπυκνώνει ένα κείμενο με τρόπο τέτοιο που να αναδεικνύει την ικανότητα εντοπισμού των σημαντικών πληροφοριών του κειμένου και τη μεταξύ τους λογική σχέση;
- Υπερέχει ή υστερεί σ' αυτές τις διαδικασίες από έναν επαρκή αναγνώστη;
- Θα μπορούσε να καθοδηγήσει και να υποστηρίξει τους μαθητές να δομήσουν δεξιότητες πυκνωσης ενός κειμένου και με ποιον τρόπο;
- Είναι αξιόπιστο εργαλείο όσον αφορά στην καθοδήγηση που δίνει στους μαθητές να υλοποιήσουν το αναγνωστικό τους έργο;

Για τη διερεύνηση των παραπάνω ερωτημάτων επιλέχθηκαν δύο κείμενα, που ανήκουν στο ίδιο κειμενικό είδος και τύπο, δηλαδή είναι επιχειρηματολογικά άρθρα, διαφέρουν όμως μεταξύ τους στον τρόπο οργάνωσης: το πρώτο (Λιανός Θ., *Περί Θανατικής Ποινής*) είναι αυστηρά δομημένο, με υψηλό επίπεδο συνοχής μεταξύ των πληροφοριών και σαφώς διατυπωμένες θεματικές περιόδους, με αποτέλεσμα να διευκολύνεται σημαντικά η αναγνωστική διαδικασία. Στο δεύτερο (Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ, «Η Γλώσσα μας – Β' Λυκείου», *Η Ελλάδα που αντιστέκεται*, σελ. 148) είναι λιγότερο εμφανής η συσχέτιση των πληροφοριών λόγω μικρότερου βαθμού συνοχής και απουσίας θεματικών περιόδων που θα μπορούσαν να δίνουν άμεσα το θεματικό κέντρο των παραγράφων. Με βάση τα κείμενα αυτά ανατέθηκαν στο ChatGpt, είτε από την εκπαιδευτικό είτε από τους ίδιους τους μαθητές, επιμελώς στοχευμένες προτροπές που αφορούσαν α) στην απόδοση πλαγιότιτλων, β) στη δημιουργία νοητικών χαρτών των κειμένων, γ) στη συγγραφή πληροφοριακής περίληψης (σκοπός η αντικειμενική πληροφόρηση για το περιεχόμενο του αρχικού κειμένου και τον τρόπο οργάνωσης των πληροφοριών) και δ) στην κυριολεκτική, ερμηνευτική και κριτική κατανόηση των κειμένων. Προέκυψαν εκτεταμένες συνομιλιακές ανταλλαγές, των οποίων τα παραγόμενα αξιολογήθηκαν με ποιοτικά κριτήρια. Λόγω της μεγάλης έκτασης των γλωσσικών παραγόμενων παρατίθενται επιλεκτικά κάποια από αυτά. Ειδικότερα τα σημεία α, β, γ συσχετίστηκαν με τα αντίστοιχα παραγόμενα των μαθητών που επεξεργάστηκαν τα ίδια κείμενα στη σχολική τάξη πριν την εμπλοκή του ChatGpt. Η διαδικασία είχε διάρκεια 5 διδακτικά δώρα.

2.2. Αποτελέσματα

2.2.1. Το ChatGpt ως αναγνώστης

Α) Δημιουργία λογικών μακροπροτάσεων- Πλαγιότιτλοι

1^ο κείμενο, *Περί θανατικής ποινής*

CHATGPT	ΜΑΘΗΤΕΣ
I. 1. Ο ρόλος της θανατικής ποινής στην αποτροπή εγκληματικών πράξεων. 2. Η ανάγκη για αποδοτική δικαιοσύνη και ισορροπία στην κοινωνία. 3. Η θανατική ποινή ως μορφή απόδοσης δικαιοσύνης: Μια τέχνης προοπτική. 4. Ο κίνδυνος της δικαστικής πλάνης στην επιβολή της θανατικής ποινής. 5. Η αντίθεση προς τη θανατική ποινή με βάση την αξία της ζωής. 6. Προκλήσεις και ερωτήματα για την κοινωνία: Η ανάγκη προστασίας και ισορροπίας.	1. Πρόλογος/Θέμα: Επαναφορά της θανατικής ποινής 2. Μετάβαση: Επιχειρήματα υπέρ 3. Πρώτο επιχείρημα: Αποτρεπτικός χαρακτήρας 4. Δεύτερο επιχείρημα: Αδυναμία άλλων ποινών να σωφρονίσουν 5. Τρίτο επιχείρημα: Αποκατάσταση της δικαιοσύνης 6. Μετάβαση: Αντεπιχειρήματα 7. Πρώτο αντεπιχείρημα: Πιθανότητα δικαστικής πλάνης - Ανασκευή 8. Δεύτερο αντεπιχείρημα: Προσβολή του πολιτισμού-Ανασκευή 9. Επίλογος/Προβληματισμός προς τους αναγνώστες: τοποθέτηση στο ζήτημα
II. 1. Εισαγωγή: Επανέρχεται η συζήτηση για τη θανατική ποινή 2. Τα επιχειρήματα υπέρ της θανατικής ποινής 3. Η αποτρεπτική δύναμη της θανατικής ποινής 4. Οι επαναλαμβανόμενες εγκληματικές πράξεις 5. Η ανάγκη για δικαιοσύνη και αποκατάσταση 6. Τα επιχειρήματα κατά της θανατικής ποινής 7. Η αντίθεση με τη <u>θέσμιση</u> του θανάτου 8. Η πιθανότητα δικαστικής πλάνης 9. Η αξία της ζωής και ο σεβασμός προς την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.	

Πίνακας 2. Πλαгиότιτλοι του 1^{ου} κειμένου από το ChatGpt και τους μαθητές

Στον πίνακα 2 παρατίθενται οι πλαгиότιτλοι που έδωσε το ChatGpt και οι μαθητές για το κείμενο «Περί θανατικής ποινής». Όπως παρατηρείται, το ChatGpt έδωσε αρχικά (I) πλαгиότιτλους μόνο για τις 6 από τις 9 συνολικά παραγράφους που συνιστούν το αρχικό κείμενο. Μετά από νέα προτροπή, η οποία υπενθύμιζε τον αριθμό των παραγράφων του αρχικού κειμένου και ζητούσε να αποδοθούν πλαгиότιτλοι που αποτυπώνουν το νοηματικό κέντρο κάθε παραγράφου αλλά και τη δομική θέση τους στο κείμενο, δόθηκαν οι 9 πλαгиότιτλοι που αποτυπώνονται στον πίνακα (II). Οι απαντήσεις μεταφέρθηκαν στον πίνακα, όπως ακριβώς διατυπώθηκαν από το εργαλείο.

Αν μελετήσουμε το αρχικό κείμενο, θα διαπιστώσουμε ότι οι πλαгиότιτλοι που δόθηκαν από το ChatGpt στο πλαίσιο I δε συνάδουν με όλες τις παραγράφους του και, επιπλέον, διαστρεβλώνουν σε κάποιο βαθμό το περιεχόμενο του αρχικού κειμένου. Για παράδειγμα, η δεύτερη και τρίτη παράγραφος έχουν διαφορετικό περιεχόμενο και θεματικό κέντρο από αυτό που αποτυπώνεται στους τίτλους, ενώ ο 4^{ος} τίτλος συνάδει περισσότερο με το περιεχόμενο της 7^{ης} παραγράφου του αρχικού κειμένου. Μετά από τη νέα προτροπή το

εργαλείο απέδωσε πιο ικανοποιητικούς πλαγιότιτλους, ανάλογους των παραγράφων, αλλά άστοχους σε κάποια σημεία. Ειδικότερα, διαβάζοντας κάποιος τους πλαγιότιτλους 2 και 6 θα είκαζε ότι οι αντίστοιχες παράγραφοι αναφέρουν τα επιχειρήματα - αντεπιχειρήματα για την καθιέρωση της θανατικής ποινής. Ωστόσο, είναι παράγραφοι μεταβατικές προς τις δύο απόψεις. Επιπλέον, ας επισημανθεί ότι χρησιμοποιούνται εκφράσεις είτε ακατάλληλες υφολογικά και αόριστες («Μια τέχνης προοπτική») είτε αδόκιμες («θέσμιση»).

Οι πλαγιότιτλοι των μαθητών, από την άλλη, αποτυπώνουν τόσο το θεματικό κέντρο των παραγράφων όσο και τη δομική θέση κάθε παραγράφου στο κείμενο (τα αντίστοιχα σημεία επισημαίνονται έντονα), έτσι ώστε ο αναγνώστης των τίτλων που δεν έχει διαβάσει το αρχικό κείμενο να είναι σε θέση να σχηματίσει μια πρώτη αναπαράσταση σχετικά με το περιεχόμενο και τη δομή του: νοερή αντιπαράθεση δύο διαφορετικών απόψεων για το θέμα της επαναφοράς της θανατικής ποινής, υποστήριξη καθεμιάς με επιχειρήματα – αντεπιχειρήματα, ανασκευή των αντεπιχειρημάτων, απεύθυνση προβληματισμού στους αναγνώστες.

Ας σημειωθεί ότι προτροπές για τη διατύπωση πλαγιότιτλων στο ίδιο κείμενο από την έκδοση GPT-4 σε μετέπειτα χρόνο έδωσε ανάλογη εικόνα με την έκδοση 3.5.

-
1. **Η Πρόταση Επαναφοράς της Θανατικής Ποινής**
 - Εισαγωγή στη συζήτηση για την επαναφορά της θανατικής ποινής και η κατάθεση πρότασης από 61 μέλη του Κοινοβουλίου.
 2. **Η Επιχειρηματολογία Υπέρ της Θανατικής Ποινής**
 - Παρουσίαση των βασικών επιχειρημάτων υπέρ της θανατικής ποινής, όπως η αποτρεπτική δράση.
 3. **Παραδείγματα από ΗΠΑ και Γαλλία για την Επίδραση της Θανατικής Ποινής**
 - Ανάλυση του παραδείγματος των ΗΠΑ και της Γαλλίας για τη σχέση της θανατικής ποινής με την εγκληματικότητα.
 4. **Η Αποτυχία Επανόρθωσης Αδικήματος από Δολοφόνους**
 - Ανάλυση των περιπτώσεων επαναλαμβανόμενων εγκλημάτων από δολοφόνους που δεν εκτελέστηκαν.
 5. **Η Δικαιοσύνη και η Ισορροπία για τα Θύματα**
 - Επιχειρήματα που αναφέρουν ότι η θανατική ποινή αποδίδει δικαιοσύνη και ισορροπία για τα θύματα.
 6. **Επιχειρήματα κατά της Επαναφοράς της Θανατικής Ποινής**
 - Παρουσίαση των επιχειρημάτων κατά της θανατικής ποινής, κυρίως το ζήτημα της δικαστικής πλάνης.
 7. **Ο Κίνδυνος Δικαστικής Πλάνης και Αθώοι Νεκροί**
 - Ανάλυση του κινδύνου δικαστικών λαθών και της πιθανότητας εκτέλεσης αθώων ανθρώπων.
 8. **Η Ηθική Αντίθεση στην Εξέλιξη του Πολιτισμού**
 - Αντίθεση στην επαναφορά της θανατικής ποινής λόγω των ηθικών και πολιτιστικών αξιών της εποχής.
 9. **Η Τελική Θέση για την Προστασία της Ζωής στην Κοινωνία**
 - Κλείσιμο του κειμένου με στοχασμούς για το δικαίωμα της κοινωνίας να προστατεύει τη ζωή, ακόμη και όταν αφορά στυγεράς εγκληματίες
-

Πίνακας 2α. Πλαγιότιτλοι του 1^{ου} κειμένου από το ChatGpt-4

Στην παράγραφο 2 δεν αναφέρονται επιχειρήματα υπέρ της θανατικής ποινής αλλά γίνεται μια προετοιμασία, «αναγγελία» ότι θα ακολουθήσουν τα επιχειρήματα αυτά (το εργαλείο έλαβε αφόρμηση από τη λέξη «επιχειρήματα»). Κάτι ανάλογο συμβαίνει και στην παράγραφο 6 για τα ακολουθούμενα αντεπιχειρήματα. Η παράγραφος 3 δεν επικεντρώνεται στα παραδείγματα αλλά στο πρώτο βασικό επιχείρημα ότι η θανατική ποινή είναι ικανή να αποτρέψει τα εγκλήματα, όπως τεκμηριώνεται από κάποια παραδείγματα (κι εδώ το εργαλείο αξιοποίησε τη λέξη «παραδείγματα»). Στην παράγραφο 9 δεν παρατίθενται η «τελική θέση» ούτε «στοχασμοί» για το δικαίωμα της κοινωνίας να προστατεύει τη ζωή, αλλά απευθύνει μια προτροπή στους αναγνώστες να πάρουν θέση λαμβάνοντας υπόψη ένα τελευταίο επιχείρημα υπέρ της επαναφοράς. Επιπλέον, θεωρούμε ότι, αν απουσίαζαν τα διευκρινιστικά χωρία που συνοδεύουν τους πλαγιότιτλους, κάποιοι από αυτούς με τον γενικόλογο τρόπο διατύπωσής τους θα δε θα μπορούσαν να κάνουν εμφανές το νοηματικό κέντρο των αντίστοιχων παραγράφων.

2^ο κείμενο, Η Ελλάδα που αντιστέκεται

CHATGPT	ΜΑΘΗΤΕΣ
I. 1. Ο Θρίαμβος του Θόδωρου Αγγελόπουλου 2. Ο Πολιτισμός ως Ανεκτίμητος Θησαυρός 3. Η Αντίληψη του Σκηνοθέτη για την Ελλάδα 4. Η Ανεκμετάλλευτη Πολιτιστική Κληρονομιά 5. Η Έλλειψη Κρατικού Ενδιαφέροντος 6. Η Πάλη των Δημιουργών Πολιτισμού 7. Ο Πολιτισμός ως Αξία και Εμπόρευμα 8. Η Επιβεβαίωση της Πολιτιστικής Αξίας 9. Η Ανάγκη για Συνειδητοποίηση και Αξιοποίηση 10. Η Αντίθεση μεταξύ Πολιτισμού και Χουλιγκανισμού	1. Θέμα/θέση: Αναξιοποίητες οι πολιτισμικές δυνατότητες της Ελλάδας 2-3: Αρχική διαπίστωση: Η μοναδικότητα και η διαχρονικότητα του ελληνικού πολιτισμού 4. Αντίφαση: η κρατική αδιαφορία προς τον πολιτισμό 5. Τεκμήρια: απουσία κονδυλίων 6. Η άλλη πλευρά: Οι άνθρωποι της τέχνης παράγουν πολιτισμό 7-8. Το παράδειγμα του Αγγελόπουλου και του Ντασέν 9. Επίλογος: Ευχή για αναβάθμιση του πολιτισμού
II. 1. Ο Θρίαμβος του Θόδωρου Αγγελόπουλου 2. Ο Πολιτισμός ως Ανεκτίμητος Θησαυρός 3. Η Αντίληψη του Σκηνοθέτη για την Ελλάδα 4. Η Ανεκμετάλλευτη Πολιτιστική Κληρονομιά 5. Η Έλλειψη Κρατικού Ενδιαφέροντος 6. Η Πάλη των Δημιουργών Πολιτισμού 7. Ο Πολιτισμός ως Αξία και Εμπόρευμα 8. Η Επιβεβαίωση της Πολιτιστικής Αξίας 9. Η Ανάγκη για Συνειδητοποίηση και Αξιοποίηση	

Πίνακας 3. Πλαγιότιτλοι του 2^{ου} κειμένου από το ChatGpt και τους μαθητές

Στον πίνακα 3 παρατίθενται οι πλαγιοτίτλοι του ChatGpt και των μαθητών για το κείμενο «*Η Ελλάδα που αντιστέκεται*». Και σ' αυτό το κείμενο το ChatGpt έδωσε 10 πλαγιοτίτλους για 9 παραγράφους (I) που συνιστούν το αρχικό κείμενο και επανόρθωσε μετά από νέα προτροπή (II). Αν μελετήσουμε, επίσης, το αρχικό κείμενο, θα διαπιστώσουμε ότι κάποιος από τους τίτλους δεν αποτυπώνουν το κύριο θεματικό κέντρο αλλά αφορμώνται από μία φράση ή λέξη του αρχικού κειμένου, όπως συμβαίνει ενδεικτικά στις παραγράφους 1, 2, 6, 7, 8. Η επεξεργασία του κειμένου σε επίπεδο επιφανειακής δομής και ρητά διατυπωμένων πληροφοριών οδηγεί, μάλιστα, σε αοριστολογίες (πχ. «*Η πάλη των δημιουργών πολιτισμού*», «*Επιβεβαίωση της πολιτιστικής κληρονομιάς*», «*Ο Πολιτισμός ως αξία και εμπόρευμα*») αλλά και διαστρέβλωση του νοήματος στα σημεία αυτά. Αξίζει να σημειωθεί ότι ανάθεση της ίδιας προτροπής (πλαγιοτίτλοι του συγκεκριμένου κειμένου) σε μεταγενέστερο χρόνο από το ChatGpt 3.5 έδωσε μια ανάλογη εικόνα. Οι αναγνωστικές αυτές αδυναμίες είναι εμφανέστερες σε σχέση με το 1^ο κείμενο, που είχε πιο αυστηρή οργάνωση και ευδιάκριτες θεματικές περιόδους.

Από την άλλη, οι πλαγιοτίτλοι που έδωσαν ο μαθητής αποτυπώνουν, όπως και στο προηγούμενο κείμενο, τόσο το νοηματικό κέντρο όσο και τη δομική τους θέση μέσα στο κείμενο, έτσι ώστε να αποτυπώνεται η μεταξύ τους λογική συσχέτιση, στοιχεία τα οποία αντανakλούν τη νοερή αναπαράσταση του κειμένου, που δημιούργησαν κατά την αναγνωστική διαδικασία. Αν μελετήσουμε το αρχικό κείμενο, θα διαπιστώσουμε ότι οι μαθητές έχουν επιδοθεί σε συμπερασματικές διαδικασίες κατά την καταγραφή πλαγιοτίτλων και πέρα από την επιφανειακή δομή του αρχικού κειμένου. Συγκεκριμένα, εντόπισαν τη δομική θέση των παραγράφων στο κείμενο, ομαδοποίησαν τις παραγράφους 2-3 και 7-8 ως προς τη θέση τους και το περιεχόμενό τους και διατύπωσαν λογικές μακρο-προτάσεις ακολουθώντας τους μακρο-κανόνες που αναφέρθηκαν στην υπο-ενότητα 2.2. Ο αναγνώστης των τίτλων δημιουργεί εύκολα τη δική του αναπαράσταση για την υφιστάμενη κατάσταση στο πεδίο του πολιτισμού, τα τεκμήρια που την υποστηρίζουν, τους ανθρώπους που μάχονται ενάντια σ' αυτήν, την ευχή για αλλαγή.

B) Νοητική Αναπαράσταση – Δημιουργία χαρτών

1^ο κείμενο, Περί θανατικής ποινής

Είναι γνωστό ότι το ChatGpt δεν μπορεί να δώσει γραφικά, εντούτοις έδωσε ένα διάγραμμα των επιχειρημάτων (το ονόμασε «*Διάγραμμα σύγκρισης*», αν και δεν υφίσταται σύγκριση στο κείμενο) και μια οπτική διάταξή τους (την ονόμασε «*οργανόγραμμα*»). Αυτό που κρατάμε και αξιολογούμε είναι η συνέπεια του διαγράμματος και οργανογράμματος μεταξύ τους αλλά και μεταξύ αυτών και των πλαγιοτίτλων/μακροπροτάσεων που έχει προτείνει, κατά πόσον αποτυπώνεται η λογική σχέση μεταξύ των πληροφοριών και ποια είναι η σύγκριση σε σχέση με τον νοητικό χάρτη που σχεδίασαν οι μαθητές.

◆ ΠΡΟΤΑΣΗ: Διάγραμμα σύγκρισης υπέρ/κατά της θανατικής ποινής

■ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΙΝΑΚΑ (δίστηλο)

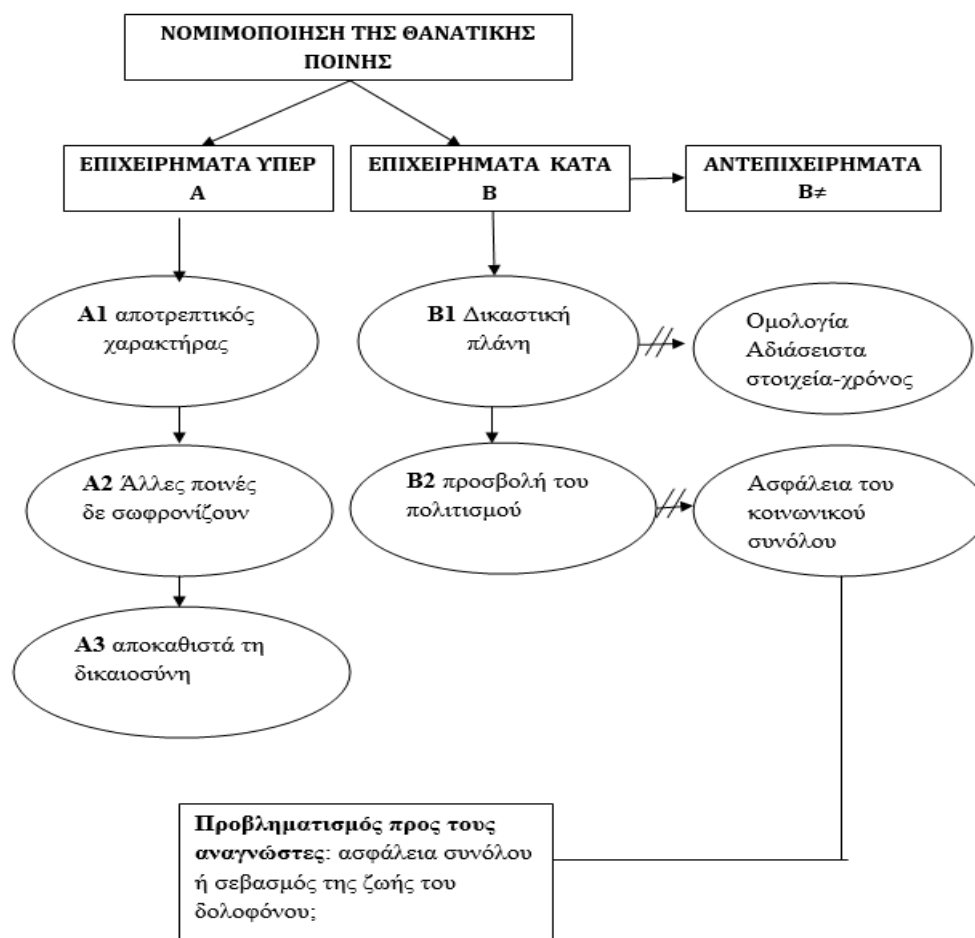
Επιχειρήματα ΥΠΕΡ ■	Επιχειρήματα ΚΑΤΑ ■
1. Αποτρεπτική δύναμη Μείωση εγκλημάτων (ΗΠΑ, Γαλλία)	1. Κίνδυνος δικαστικής πλάνης Εκτέλεση αθώων
2. Επανάληψη εγκλήματος Δολοφόνοι που ξανασκοτώνουν (π.χ. Τζακ Άμποτ)	2. Πολιτισμική προσβολή Ο θάνατος δεν πρέπει να θεσμοθετείται
3. Απονομή Δικαιοσύνης Ψυχολογική ισορροπία των θυμάτων	3. Ανθρώπινη αξιοπρέπεια Η κοινωνία δεν πρέπει να εκδικείται
4. Σοβαρά εγκλήματα Ψυχρό σχέδιο & πρόθεση από τους δράστες	4. Υπάρχουν εναλλακτικές Ισόβια φυλάκιση, επανένταξη

Διάγραμμα του 1^{ου} κειμένου από το ChatGpt

Οπτική διάταξη των πληροφοριών του 1^{ου} κειμένου από ChatGpt

Συγκρίνοντας το διάγραμμα και την οπτική διάταξη διαπιστώνουμε την ασυνέπεια μεταξύ των πληροφοριών που εμπεριέχουν: ενώ στον πρώτο παρατίθενται 4 επιχειρήματα υπέρ και ισάριθμα κατά, στον δεύτερο παρατίθενται 3. Επιπλέον, η διατύπωση των επιχειρημάτων «κατά» διαφέρουν μεταξύ τους, με αποτέλεσμα να μη γίνεται εύκολα η αντιστοίχισή τους. Μάλιστα, στο διάγραμμα φαίνεται ότι προσθέτει επιχείρημα «κατά» που δεν εντοπίζεται στο αρχικό κείμενο. Ακόμα, δεν υπάρχει συνέπεια μεταξύ των πλαγιότιτλων που έχει δώσει (βλ. πίνακα 2) το εργαλείο σε σχέση με το διάγραμμα και την οπτική διάταξη.

Νοητικός χάρτης του 1^{ου} κειμένου από τους μαθητές

Στον νοητικό χάρτη των μαθητών, αντίθετα, διαπιστώνεται απόλυτη συνέπεια μεταξύ των πλαγιότιτλων/μακροπροτάσεων που έδωσαν για κάθε παράγραφο του κειμένου, χωρίς να εξαιρούν κάποια από αυτή ή να προσθέτουν αυθαίρετα κάποια άλλη. Οι πληροφορίες δεν παρατίθενται γραμμικά· η χρήση των συμβόλων και των γραμμών αντικατοπτρίζουν με ευκρινή τρόπο την αναπαράσταση που δημιούργησαν οι μαθητές αναγιγνώσκοντας το κείμενο, τις λογικές σχέσεις μεταξύ των πληροφοριών. Ακόμα και κάποιος που δεν έχει μελετήσει το αρχικό κείμενο μπορεί να αντιληφθεί ότι, πέρα από τα επιχειρήματα «υπέρ» και αντεπιχειρήματα «κατά», τα τελευταία προσβάλλονται με ανασκευές και ότι ο τελικός προβληματισμός στον οποίο ο συγγραφέας του κειμένου υποβάλλει τους αναγνώστες προκύπτει από το τελευταίο αντεπιχείρημα/ανασκευή. Επισημαίνεται, ότι το ChatGpt δεν μπόρεσε να εντοπίσει αυτά τα σημεία και τη συνεισφορά τους στον νοερό διάλογο που εκτυλίσσεται στο κείμενο για την επαναφορά ή όχι της θανατικής ποινής.

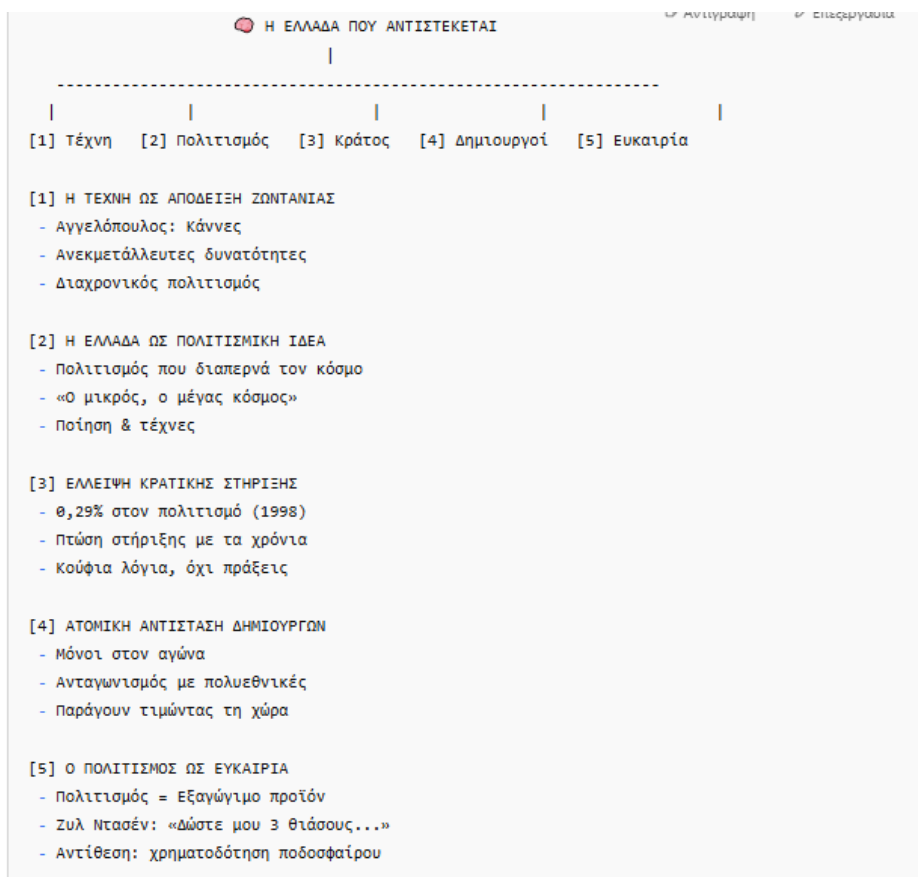
2^ο κείμενο, Η Ελλάδα που αντιστέκεται

Όπως είναι αναμενόμενο, και στο κείμενο αυτό το εργαλείο έδωσε «νοητικό διάγραμμα» του κειμένου και την «οπτική διάταξη» των πληροφοριών του αντί νοητικού χάρτη (οι φράσεις εντός εισαγωγικών χρησιμοποιήθηκαν από το εργαλείο).

Ας δημιουργήσουμε ένα νοητικό διάγραμμα για το κείμενο "Η Ελλάδα που αντιστέκεται":

1. Θέμα:	Η αδικαιολόγητη αδιαφορία προς τον πολιτισμό στην Ελλάδα.
2. Κύρια ιδέα:	Η ανάδειξη του πολιτισμού ως κύριου πλούτου της Ελλάδας και η ανάγκη αξιοποίησής του.
3. Υποκείμενα/Παραδείγματα:	- Ο Θρίαμβος του Θόδωρου Αγγελόπουλου στο Φεστιβάλ των Καννών ως παράδειγμα αναγνώρισης των πολιτιστικών δυνατοτήτων της Ελλάδας. - Ο πολιτισμός ως μοναδικός θησαυρός του κόσμου και ο πολιτισμός της Ελλάδας ως καταλύτης πολιτισμού παγκοσμίως. - Η ανεπαρκής χρηματοδότηση του πολιτισμού από το κράτος. - Η ανάγκη στήριξης των πολιτιστικών παραγωγών απέναντι στις πολυεθνικές εταιρείες. - Η αναγνώριση του πολιτισμού ως ανεξάντλητου πόρου για την προβολή και την οικονομική ανάπτυξη της χώρας.
4. Συμπεράσματα/Κλείσιμο:	Η ελπίδα για την αφύπνιση της κοινής γνώμης και των πολιτικών για την αξιοποίηση του πολιτισμού ως πόρου προς ευρύτερη ανάπτυξη και αναγνώριση της χώρας.

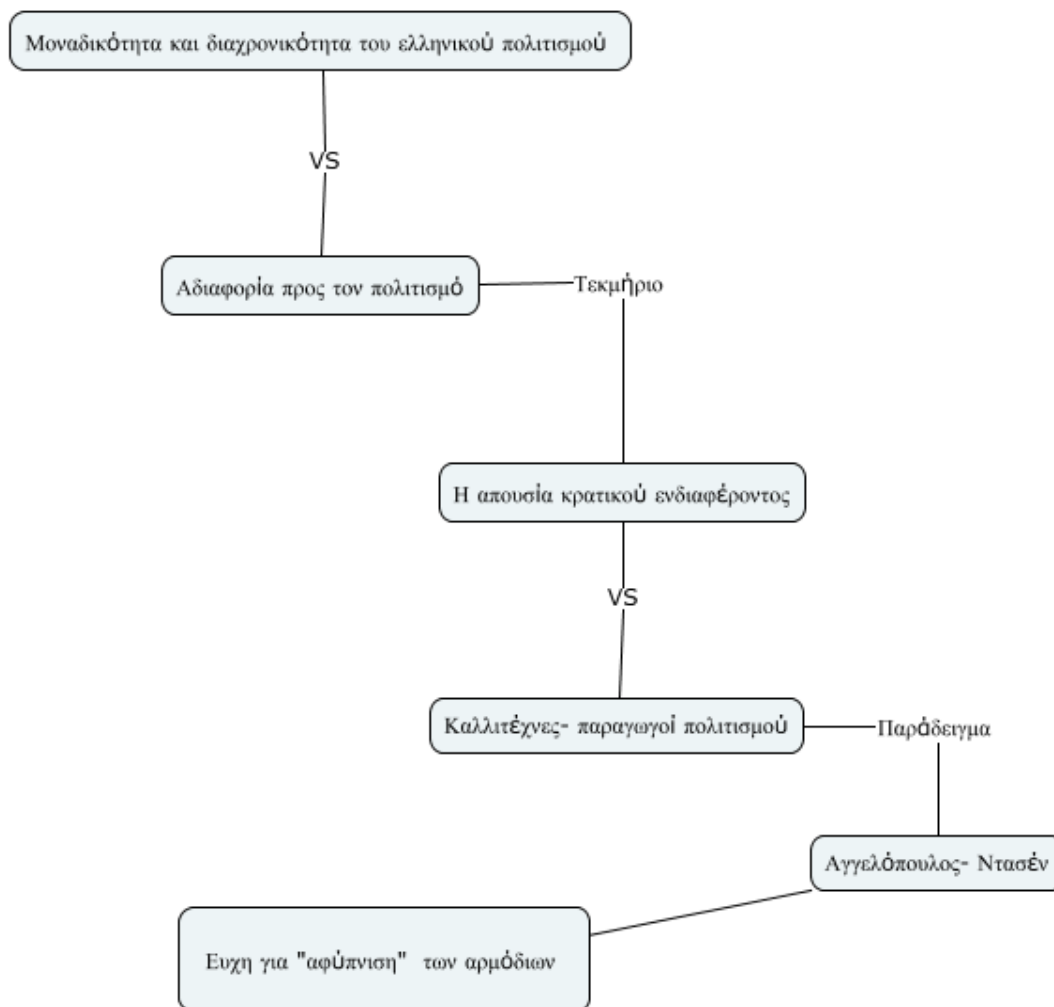
Νοητικό διάγραμμα του 2^{ου} κειμένου από το ChatGpt

Οπτική διάταξη των πληροφοριών του 2^{ου} κειμένου από το ChatGpt

Είναι πρόδηλο ότι οι πληροφορίες που επέλεξε το εργαλείο να αποτυπώσει στο νοητικό διάγραμμα και την «οπτική διάταξη» διαφέρουν σημαντικά από τους πλαγιότιτλους/μακροπροτάσεις που το ίδιο επινόησε (βλ. πίν. 3). Το μόνο κοινό σημείο μεταξύ όλων είναι η αοριστολογία των διατυπώσεων. Επιπλέον, σημαντικές αντιρρήσεις θα είχε ένας επαρκής αναγνώστης για τη διάταξη των πληροφοριών στο νοητικό διάγραμμα και τη μεταξύ τους λογική σχέση. Συγκεκριμένα, μεταξύ θέματος και κύριας ιδέας δημιουργείται κάποια σύγχυση: το θέμα θα μπορούσε να εκληφθεί ως θέση και η κύρια ιδέα ως ένα επιχείρημα που καθιστά την αδιαφορία προς τον πολιτισμό «αδικοιολόγητη» (ανάγνωση πολύ κοντινή προς την ανάγνωση που έκαναν και οι μαθητές). Πέραν τούτου, ο όρος «Υποκείμενα» δεν μπορεί να αποκωδικοποιηθεί ούτε να κατανοηθεί πώς συσχετίζεται με τον όρο «Παραδείγματα», ενώ η ανάγνωση στην οποία μας καθοδηγεί με τα σημειολογικά του χαρακτηριστικά το διάγραμμα, ότι δηλαδή τα παραδείγματα επεξηγούν ή τεκμηριώνουν την κύρια ιδέα, δεν ευσταθεί, όπως προκύπτει από την ανάγνωση του κειμένου.

Το ίδιο ομιχλώδες είναι το αναγνωστικό τοπίο που διαμορφώνεται στην οπτική διάταξη των πληροφοριών του κειμένου. Ενδεικτικά, οι πέντε γραμμές-συνδέσεις με τον τίτλο «Η ΕΛΛΑΔΑ ΠΟΥ ΑΝΤΙΣΤΕΚΕΤΑΙ» δεν είναι εμφανές με ποιον τρόπο συνδέονται μ' αυτόν: είναι οι πέντε τρόποι με τους οποίους αντιστέκεται; Α ναι, τότε το «κράτος» δε θα έπρεπε να συμπεριλαμβάνεται ανάμεσα σ' αυτούς. Πώς μας βοηθούν να συσχετίσουμε τις πληροφορίες οι επιμέρους επισημάνσεις/διευκρινίσεις που συνοδεύουν κάθε τίτλο (ενδεικτικά: Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΩΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑ –Αντίθεση: χρηματοδότηση ποδοσφαίρου);

Νοητικός χάρτης του 2^{ου} κειμένου από τους μαθητές

Σε αντίθεση με το ChatGpt, η αναπαράσταση του κειμένου από τους μαθητές, η οποία αντικατοπτρίζεται στους πλαγιότιτλους που έδωσαν στο κείμενο και η αναπαράσταση που αποτυπώνεται στον νοητικό χάρτη του πίνακα ταυτίζονται απόλυτα. Η σημειολογία του χάρτη –οι συνδέσεις, vs, τα στιγμιότυπα- δίνουν ευκρινώς τις βασικές πληροφορίες του κειμένου και τη μεταξύ τους συσχέτιση, έτσι ώστε να ξεδιπλώνεται η λογική ροή των πληροφοριών. Ας επισημανθεί, επίσης, ότι αποτυπώνεται στον νοητικό χάρτη η υψηλού επιπέδου αφαιρετική σκέψη των μαθητών-αναγνωστών, ικανότητα παράφρασης και συμπύκνωσης των πληροφοριών.

Γ) Περιληπτική απόδοση κειμένων

1^ο κείμενο, Περί θανατικής ποινής

ChatGpt	Μαθητές
Η συζήτηση για τη θανατική ποινή επανέρχεται, καθώς εξήντα ένα μέλη του κοινοβουλίου παρουσιάζουν πρόταση για την επαναφορά της. Τα επιχειρήματα υπέρ της θανατικής ποινής εστιάζουν στην αποτρεπτική της δύναμη και την αποδοτικότητα της στην αντιμετώπιση του εγκλήματος. Ωστόσο, υπάρχουν επιχειρήματα κατά της θανατικής ποινής, συμπεριλαμβανομένου του κινδύνου δικαστικής πλάνης και του σεβασμού προς την ανθρώπινη ζωή. Η συζήτηση είναι σημαντική για την ανάδειξη των προκλήσεων και των ηθικών διλημμάτων που σχετίζονται με την εφαρμογή της θανατικής ποινής στη σύγχρονη κοινωνία.	<i>Στο άρθρο του με τίτλο «Περί θανατικής ποινής» ο Λιανός επιχειρηματολογεί υπέρ της επαναφοράς της. Αρχικά υποστηρίζει την άποψή του με παραδείγματα που αποδεικνύουν ότι η ποινή έχει αποτρεπτικό χαρακτήρα, ότι άλλου είδους ποινές δε σφραγίζουν στυγερούς εγκληματίες και ότι αποκαθιστά τη δικαιοσύνη για τους οικείους των δολοφονημένων. Στη συνέχεια παραθέτει δύο βασικά αντεπιχειρήματα, το ενδεχόμενο της δικαστικής πλάνης και την προσβολή του πολιτισμού που συνεπάγεται η θανατική ποινή. Τα ανατρέπει, όμως, το πρώτο εφόσον η ποινή επιβάλλεται με τον περιορισμό ότι υπάρχουν αδιάσειστα στοιχεία της ενοχής και το δεύτερο, εφόσον κρίνεται κατά τη γνώμη του σημαντικότερη η ασφάλεια του κοινωνικού συνόλου παρά η ζωή ενός εγκληματία. Το τελευταίο αποτελεί και τον προβληματισμό που απευθύνει στον αναγνώστη κλείνοντας το άρθρο, προκειμένου να πάρει θέση και ο ίδιος για τη νομιμοποίηση ή όχι της ποινής.</i>
Το κείμενο αναφέρεται στη συζήτηση για τη θανατική ποινή, παρουσιάζοντας επιχειρήματα τόσο υπέρ όσο και κατά της επαναφοράς της. Αρχικά, υποστηρίζεται πως η ποινή δεν έχει μόνο αποτρεπτικό ρόλο, αλλά και συμβάλλει στην αποκατάσταση δικαιοσύνης και ισορροπίας για τα θύματα. Αναφέρει επίσης παραδείγματα από την τέχνη όπου η θανατική ποινή θεωρείται μορφή δικαιοσύνης. Ωστόσο, εκφράζονται και δύο σοβαρά αντικείμενα κατά της θανατικής ποινής: ο κίνδυνος δικαστικής πλάνης και η αντίθεση προς την αξία της ζωής. Παρουσιάζονται αντικειμενικά επιχειρήματα και αντεπιχειρήματα για τη συζήτηση του θέματος, με έμφαση στην ανάγκη της κοινωνίας να προστατεύει τα μέλη της. Τέλος, καλείται ο καθένας να εξετάσει τις πλευρές του θέματος και να διαμορφώσει τη δική του άποψη.	

Πίνακας 4. Περίληψεις του 1^{ου} κειμένου από το ChatGpt και τους μαθητές

Στον πίνακα 4 αποτυπώνονται το περιληπτικό κείμενο των μαθητών και δύο περιληπτικά κείμενα από ChatGpt (παρατίθενται δύο, διότι, αν και προέρχονται από το ίδιο εργαλείο, διαφέρουν μεταξύ τους αρκετά).

Ξεκινώντας από την περίληψη των μαθητών διαπιστώνεται ότι έχουν αξιοποιήσει τόσο τους πλαγιότιτλους και τον νοητικό χάρτη με απόλυτη συνέπεια· και τα τρία «προϊόντα» της αναγνωστικής διαδικασίας ταυτίζονται. Το εισαγωγικό μέρος της περίληψης δίνει πλήρη στοιχεία της ταυτότητας του αρχικού κειμένου και μία συνολική λογική μακροπρόταση που αποδίδει τον σκοπό του συγγραφέα του (συμπερασματικές διαδικασίες γέφυρας και επεξεργασίας), με αποτέλεσμα να μεταφέρεται στον αναγνώστη της περίληψης μια ευκρινής αναπαράσταση του αρχικού κειμένου, όπως την έχουν δομήσει. Οι διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις («αρχικά», «στη συνέχεια», «όμως», «κλείνοντας») συνοδεύονται από σαφείς μεταδιατυπώσεις («υποστηρίζει την άποψή του με παραδείγματα που αποδεικνύουν ότι...», «παραθέτει δύο βασικά αντεπιχειρήματα...», «Τα ανατρέπει, όμως, το πρώτο εφόσον...», «... και το δεύτερο, εφόσον...», «Το τελευταίο αποτελεί και τον προβληματισμό που απευθύνει στον αναγνώστη κλείνοντας το άρθρο,

προκειμένου...»), έτσι ώστε ο ρόλος τους να είναι ουσιαστικός, λειτουργικός ως προς την ανάδειξη των βασικών πληροφοριών του αρχικού κειμένου και του τρόπου της οργάνωσής τους, όπως ακριβώς πρέπει (Παπαϊωάννου – Πατούνα, 2003).

Οι περιλήψεις του ChatGpt απέχουν κατά πολύ από την εικόνα αυτή. Η πρώτη παραλείπει πολλά σημαντικά σημεία του αρχικού κειμένου (επιχειρήματα, αντεπιχειρήματα, ανασκευές). Κάνει, επίσης, κρίσεις/σχόλια που δεν αναφέρονται στο αρχικό κείμενο («η συζήτηση είναι σημαντική για την ανάδειξη των προκλήσεων...»). Εισαγωγικό τμήμα με τα στοιχεία ταυτότητας του κειμένου δεν υπάρχει. Στη δεύτερη εκδοχή, η οποία είναι σαφώς καλύτερη από την προηγούμενη, υπάρχει εισαγωγή και μεταδιατυπώσεις (αποδίδονται με τα έντονα σημεία του κειμένου). Ωστόσο, η εισαγωγή είναι ελλιπής προς τα στοιχεία της, οι μεταδιατυπώσεις «αναφέρεται», «αναφέρει» έχουν ύφος αοριστολογικό, στη μεταδιατύπωση «Παρουσιάζονται αντικειμενικά επιχειρήματα και αντεπιχειρήματα» υπάρχει κάποιος σχολιασμός («αντικειμενικά», «με έμφαση»), ενώ η θέση της δεν ενδείκνυται στο συγκεκριμένο σημείο (ίσως θα ήταν καλύτερο κάτι ανάλογο να ενταχθεί στην εισαγωγή). Διαπιστώνονται, επίσης, κάποιες διαστρεβλώσεις του νοήματος του αρχικού κειμένου («παραδείγματα στην τέχνη όπου η θανατική ποινή θεωρείται μορφή δικαιοσύνης») και γλωσσικές αστοχίες («εκφράζονται δύο σοβαρά αντικείμενα»).

2ο κείμενο, Η Ελλάδα που αντιστέκεται

ChatGpt	Μαθητές
Η Ελλάδα <u>αναδεικνύει</u> την αξία του πολιτισμού της και την έλλειψη κρατικής υποστήριξης προς αυτόν. Με την επιβράβευση της ταινίας του Αγγελόπουλου, <u>αναδεικνύεται</u> η δυνατότητα της χώρας στον παγκόσμιο πολιτιστικό χώρο. <u>Παράλληλα</u>, <u>εκφράζεται</u> η ελπίδα για αναγνώριση της σημασίας του πολιτισμού και τη στήριξή του από τους πολίτες, αντί να επενδύουν σε δραστηριότητες που αμαυρώνουν την πολιτιστική κληρονομιά της χώρας. Το κείμενο <u>αναδεικνύει</u> τον πλούτο του πολιτισμού της Ελλάδας και επισημαίνει τη σημασία του πολιτισμού ως πηγής υπερηφάνειας και αξιοπρέπειας. Ο συγγραφέας <u>εκφράζει</u> την ανησυχία του για το γεγονός ότι ο ελληνικός πολιτισμός δεν αξιοποιείται επαρκώς από την κοινωνία και το κράτος. <u>Αναδεικνύει</u> την ανάγκη για πολιτιστική προστασία και υπογραμμίζει τη σημασία του κράτους στην υποστήριξη του πολιτισμού. Ο συγγραφέας <u>επίσης εκφράζει</u> τη λύπη του για το γεγονός ότι οι πολιτιστικοί δημιουργοί παλεύουν μόνοι τους και αβοήθητοι στη διεκδίκηση αναγνώρισης και υποστήριξης. <u>Τέλος</u>, <u>αναδεικνύει</u> τον πολιτισμό ως πηγή ελπίδας για ένα καλύτερο μέλλον, αναμένοντας από τους αρμόδιους φορείς να αντιληφθούν και να εκτιμήσουν το πολιτιστικό κεφάλαιο της χώρας.	Στο άρθρο με τίτλο «Η Ελλάδα που αντιστέκεται» ο συγγραφέας με αφορμή τη βράβευση του σκηνοθέτη Θ. Αγγελόπουλου στις Κάννες, τεκμηριώνει την αντίφαση ανάμεσα στις δυνατότητες του ελληνικού πολιτισμού και την ουσιαστική τους αξιοποίηση. Συγκεκριμένα, υποστηρίζει πως, αν και πρόκειται για πολιτισμό που διαρκώς ανανεώνεται και διαπερνά τον κόσμο, υπάρχει έντονη αδιαφορία προς αυτόν, η οποία εκφράζεται κυρίως με την έλλειψη κρατικού ενδιαφέροντος. Αντίσταση στην αδιαφορία αυτή εκφράζεται από τους καλλιτέχνες που συνεχίζουν να παράγουν και να εξάγουν πολιτισμό, αναγνωρίζοντας τη διαχρονική του αξία, όπως δείχνουν τα παραδείγματα του Ντασέν και του Αγγελόπουλου. Κλείνοντας εύχεται οι αρμόδιοι να συνειδητοποιήσουν την αξία του ελληνικού πολιτισμού και να επενδύσουν σ' αυτόν.

Πίνακας 5. Περιλήψεις του 2^{ου} κειμένου από το ChatGpt και τους μαθητές

Στον πίνακα 5 παρατίθενται δύο περιληπτικά κείμενα από το ChatGpt (δύο για τον λόγο που προαναφέρθηκε και στο 1^ο κείμενο) και το περιληπτικό κείμενο των μαθητών.

Το πρώτο από τα κείμενα του ChatGpt παραλείπει αρκετές από τις βασικές πληροφορίες που έχουν επισημανθεί στους πλαγιότιτλους, στο διάγραμμα και την οπτική διάταξη των πληροφοριών. Επιπλέον, αν και παρουσιάζονται φράσεις ως μεταδιατυπώσεις («*αναδεικνύει*», «*αναδεικνύεται*», «*εκφράζεται*») και η διαθρωτική λέξη «*Παράλληλα*» ο αναγνώστης του περιληπτικού κειμένου δεν αντιλαμβάνεται ποια η ακριβής λογική σχέση μεταξύ των πληροφοριών, διότι η παρουσία τους είναι μάλλον τυπική και σε μεγάλο βαθμό αόριστη. Άστοχη απόδοση, ακόμα, του αρχικού κειμένου εντοπίζεται στο χωρίο «*Η Ελλάδα αναδεικνύει και την έλλειψη κρατικής υποστήριξης προς αυτόν*», μιας και δεν είναι, σύμφωνα με το αρχικό κείμενο, η Ελλάδα που αναδεικνύει την αδιαφορία αλλά το Κράτος, και στο χωρίο «*εκφράζεται η ελπίδα για ... τη στήριξή του από τους πολίτες, αντί να επενδύουν σε δραστηριότητες που αμαυρώνουν την πολιτιστική κληρονομιά της χώρας*», εφόσον στο αρχικό κείμενο η ευθύνη για την πολιτισμική αδιαφορία δεν ανατίθεται στους πολίτες.

Το δεύτερο περιληπτικό κείμενο του ChatGpt είναι πληρέστερο στο περιεχόμενό του (αν και δεν υπάρχει ιδιαίτερη συνέπεια του περιληπτικού κειμένου με τους πλαγιότιτλους και την οπτική διάταξη που πρότεινε), είναι όμως εμφανής η αδυναμία του να αποδώσει τον τρόπο οργάνωσης των πληροφοριών μεταξύ τους. Αντίθετα, πληροφορίες από το αρχικό κείμενο συνδέονται τυπικά με αόριστες και επαναλαμβανόμενες μεταδιατυπώσεις («*αναδεικνύει*», «*εκφράζει*»). Επιπλέον, η πρώτη περίοδος/δήλωση «*Το κείμενο αναδεικνύει τον πλούτο ... και αξιοπρέπειας*» θα περίμενε κανείς να αναφέρεται στον γενικότερο σκοπό του αρχικού κειμένου, τον οποίο έχει εντοπίσει ο αναγνώστης του μέσα από συμπερασματικές διαδικασίες. Ωστόσο, η δήλωση αυτή μπορεί να καταγράφεται στην αρχή του αρχικού κειμένου, αλλά δεν αποτελεί τον κύριο σκοπό του συγγραφέα ή τη βασική του θέση. Εντοπίζεται, τέλος, αξιολογική κρίση –κάθε είδους αξιολογικά σχόλια δεν είναι επιτρεπτά στην πληροφοριακή περίληψη («*εκφράζει τη λύπη του*»).

Το περιληπτικό κείμενο των μαθητών ξεκινά με τα στοιχεία ταυτότητας του κειμένου, όπως ταιριάζει σε μια περίληψη πληροφοριακού τύπου, και, κυρίως, καθιστά σαφές το είδος/τύπο του κειμένου και τον σκοπό του συγγραφέα του, όπως εκείνοι τον αντιλήφθηκαν («*...τεκμηριώνει την αντίφαση ανάμεσα στις δυνατότητες του ελληνικού πολιτισμού και την ουσιαστική τους αξιοποίηση*»). Το περιεχόμενο της περίληψης ταυτίζεται με τους πλαγιότιτλους που έδωσαν και τον νοητικό χάρτη που σχεδίασαν, ενώ οι μεταδιατυπώσεις που χρησιμοποιούν («*Συγκεκριμένα, υποστηρίζει πως, αν και...*», «*Αντίσταση στην αδιαφορία αυτή εκφράζεται από...*». «*Κλείνοντας εύχεται...*») δίνουν τη δυνατότητα στον αναγνώστη του περιληπτικού κειμένου να κατανοήσει τον τρόπο οργάνωσης των πληροφοριών μεταξύ τους και τον τρόπο με τον οποίο ο συγγραφέας του αρχικού κειμένου ξεδιπλώνει τη σκέψη του.

Τα παραπάνω συνοψίζονται στον ακόλουθο πίνακα στον οποίο αντιπαραβάλλονται οι ικανότητες των μαθητών και του ChatGpt να πυκνώνουν ένα κείμενο με βάση τα ποιοτικά κριτήρια αξιολόγησης που παρατίθενται στην πρώτη στήλη.

Κριτήρια αξιολόγησης περιληπτικού	ChatGpt	Μαθητές
Πληρότητα-συνολική παρουσίαση αρχικού κειμένου	Παράλειψη βασικών πληροφοριών (κατ' επανάληψη στις διάφορες περιλήψεις)	Συμπερίληψη όλων των βασικών πληροφοριών του αρχικού κειμένου
Πιστότητα προς το αρχικό κείμενο	Σύλληψη του νοηματικού κέντρου - διαστρέβλωση κάποιων πληροφοριών	Σύλληψη του νοηματικού κέντρου-κατανόηση ως «όλο»
Αναδιατύπωση	Περιορισμένες γενικεύσεις και αναγωγές- ενίοτε διαστρέβλωση βασικών πληροφοριών	Εύστοχες γενικεύσεις, αναγωγές σε υπερκείμενες έννοιες, μετασχηματισμοί
Παρουσία μεταδιατυπώσεων	Περιορισμένες μεταδιατυπώσεις	Ακριβείς μεταδιατυπώσεις- Απόδοση του τρόπου οργάνωσης, του σκοπού, του είδους του κειμένου
Συνοχή	Χρήση διαθρωτικών λέξεων αλλά με πολλά σημεία τυποποιημένης σύνδεσης ή άτακτη παράθεση πληροφοριών	Καταλληλότητα διαθρωτικών λέξεων/φράσεων, ανάδειξη της λογικής σχέσης των πληροφοριών
Αναδιοργάνωση των βασικών πληροφοριών του κειμένου	Αδυναμία αναδιοργάνωσης των πληροφοριών, πιστή απόδοση της δομής του επιφανειακού κειμένου	Εύστοχη αναδιοργάνωση των πληροφοριών, δημιουργία μεγαλύτερων ενοτήτων
Αξιολογικές κρίσεις	Δεν αποφεύγεται ο σχολιασμός	Απουσία σχολιασμού
Παρουσία κατάλληλου εισαγωγικού μέρους – αναφορά στα στοιχεία ταυτότητας του κειμένου	Αόριστη αναφορά στον σκοπό ή το θέμα (πχ. αναφέρεται, σχολιάζει) ή απουσία εισαγωγικού μέρους	Αναφορά στον σκοπό, την κεντρική πληροφορία, το είδος κειμένου, τον συγγραφέα)
Καταλληλότητα γλωσσικού ύφους	Ενίοτε χρήση λανθασμένων λέξεων ή δύσκαμπτη σύνταξη	Χωρίς πρόβλημα

Πίνακας 6. Αξιολόγηση των περιληπτικών κειμένων των μαθητών και του ChatGpt

2.2.2. Το ChatGpt ως γνωστικός συνεργάτης

Ένα περιβάλλον μάθησης, παραδοσιακό ή ψηφιακό, είναι γνωστικά υποστηρικτικό, όταν βοηθά τον μαθητή να: διαχειρίζεται αποτελεσματικότερα το γνωστικό φορτίο του αναγνωστικού έργου με διαδικαστικές διευκολύνσεις, νύξεις, (μετα)γνωστικές οδηγίες· να εμπλέκεται ενεργητικά και εμπρόθετα σε διαδικασίες παρακολούθησης και ελέγχου του νοητικού του έργου· να αντιλαμβάνεται τα στάδια από τα οποία πρέπει να διέρχεται η σκέψη του, να αξιολογεί την πορεία της· να προβαίνει σε σκόπιμες διαδικασίες, να αναλύει, να ερμηνεύει, να καταλήγει σε λογικές κρίσεις και συμπεράσματα· έχει ως στόχο τη σταδιακή αυτονόμηση του μαθητή από την καθοδηγημένη εφαρμογή τους, την ατομική τους κατάκτηση.

Για να αξιολογηθεί αυτή η δυνατότητα του ChatGpt οι μαθητές παρακινήθηκαν να του θέτουν προτροπές/ερωτήματα που θα τους βοηθήσουν σε μια βαθιά επεξεργασία του κειμένου ή στον εντοπισμό των γλωσσικών και δομικών του χαρακτηριστικών ή σε σημεία για τα οποία θα ήθελαν μια δεύτερη γνώμη ή κάποια καθοδήγηση (ερωτήσεις που αντανακλούν ανώτερου επιπέδου γνωστικές διεργασίες, top-down). Ακολουθούν ενδεικτικές συνομιλιακές ανταλλαγές.

A) Ερωτήσεις των μαθητών για τα γλωσσικά και δομικά στοιχεία των κείμενων

- Συνοχή: Οι μαθητές έθεσαν ερωτήσεις που αφορούσαν στη σύνδεση των συστατικών των κειμένων, με έμφαση στις παραγράφους («Πώς επιτυγχάνεται η συνοχή μεταξύ των παραγράφων του κειμένου;»). Ακολουθεί ενδεικτικό στιγμιότυπο από τη συνομιλία των μαθητών.

DE

You

Με ποιο τρόπο εξασφαλίζεται η συνοχή μεταξύ των παραγράφων του κειμένου;

ChatGPT

ChatGPT

Η συνοχή μεταξύ των παραγράφων του κειμένου επιτυγχάνεται με τη χρήση διαφόρων τεχνικών, συμπεριλαμβανομένων:

1. **Επανάληψη θεμάτων και ιδεών:** Κάποιες ιδέες και θέματα επαναλαμβάνονται ή αναδεικνύονται σε διαφορετικές παραγράφους, δημιουργώντας συνέχεια και συνοχή στο κείμενο.
2. **Συνδετικές φράσεις και λέξεις:** Χρησιμοποιούνται λέξεις και φράσεις που δηλώνουν σχέσεις μεταξύ των ιδεών, όπως "επιπλέον", "ακόμη", "παράλληλα", "συνεπώς", προκειμένου να ενισχυθεί η συνοχή και η συνεκτικότητα.
3. **Ανάπτυξη σκέψεων:** Η εξέταση και η ανάπτυξη μιας ιδέας σε πολλαπλές παραγράφους διευκολύνει τον αναγνώστη να παρακολουθήσει την πορεία των σκέψεων και των επιχειρημάτων του συγγραφέα.
4. **Δομή και οργάνωση:** Το κείμενο έχει σαφή δομή και οργάνωση, με κάθε παράγραφο να αναπτύσσει ένα συγκεκριμένο θέμα ή ιδέα, συμβάλλοντας έτσι στην ομαλή πρόοδο της ανάγνωσης και την κατανόηση του κειμένου.

Με αυτούς τους τρόπους, η συνοχή μεταξύ των παραγράφων διατηρείται, επιτρέποντας στο κείμενο να ρέει ομαλά και να μεταφέρει αποτελεσματικά τις ιδέες του συγγραφέα.

DE

You

Θα ήθελα, όμως, να αναφερθείς στη συνοχή μεταξύ των παραγράφων του συγκεκριμένου κειμένου

ChatGPT

ChatGPT

Συγνώμη για την παρερμηνεία! Η συνοχή μεταξύ των παραγράφων στο συγκεκριμένο κείμενο επιτυγχάνεται κυρίως μέσω της συνέχισης των ιδεών και των θεμάτων που παρουσιάζονται. Ας δούμε πώς αυτό επιτυγχάνεται:

1. **Συνέχεια θεμάτων:** Το κείμενο ξεκινά με μια αναφορά στον Θρίαμβο του Θόδωρου Αγγελόπουλου στο Φεστιβάλ των Καννών, προειδοποιώντας για τις αχρησιμοποίητες δυνατότητες του τόπου. Αυτό το θέμα επαναλαμβάνεται στην παράγραφο που ακολουθεί με αναφορά στον πολιτισμό και την αξία της πολιτιστικής παραγωγής της χώρας.
2. **Εξέλιξη των ιδεών:** Οι ιδέες σχετικά με την αδιαφορία του κράτους για τον πολιτισμό εξελίσσονται στη συνέχεια του κειμένου με αναφορές στο ποσοστό των κρατικών πόρων που διατίθενται για τον πολιτισμό.
3. **Παραδείγματα και αναφορές:** Ο συγγραφέας προσφέρει παραδείγματα και αναφορές που υποστηρίζουν τις ιδέες σχετικά με τη σημασία του πολιτισμού και την ανάγκη για περισσότερη κρατική υποστήριξη.

Στιγμιότυπο 1: Συνομιλιακές ανταλλαγές για τη συνοχή του κειμένου

Στο στιγμιότυπο 1 αποτυπώνεται η αρχική ερώτηση (η συζήτηση γινόταν για το 2^ο κείμενο), η απάντηση, η επανορθωτική παρέμβαση-ερώτηση των μαθητών και η εκ νέου απάντηση του εργαλείου. Η πρώτη απάντηση παραπέμπει σε θεωρητικές και αποπλαισιωμένες από το κείμενο απαντήσεις, εκ των οποίων κάποιες δεν είναι ορθές, ενώ προφανέστατα δεν είναι ολοκληρωμένες. Μετά τη νέα επανορθωτική προτροπή από τους μαθητές οι απαντήσεις συνεχίζουν να μην είναι ορθές (δεν είναι συναφείς προς ό,τι χαρακτηρίζουμε ως συνοχή).

- Συνεκτικότητα: Οι μαθητές έθεσαν ερωτήσεις που αφορούσαν στη λογική αλληλουχία των νοημάτων, τις λογικές νοηματικές τους σχέσεις. («Ποια είναι η νοηματική σχέση μεταξύ των παραγράφων του κειμένου;»). Μια ενδεικτική συνομιλία ακολουθεί στο στιγμιότυπο 2.

DE

You

Μπορείς να μου πεις ποια η νοηματική σχέση μεταξύ της πρώτης και της δεύτερης παραγράφου του κειμένου;

ChatGPT

ChatGPT

Η πρώτη παράγραφος αναφέρεται στην επιτυχία του Θόδωρου Αγγελόπουλου και τη βράβευση της ταινίας του στο Φεστιβάλ των Καννών, ενώ η δεύτερη παράγραφος αναδεικνύει τη σπουδαιότητα του ελληνικού πολιτισμού και τη διαχρονικότητά του. Η νοηματική σχέση μεταξύ των δύο παραγράφων είναι η πρόταση ότι η επιτυχία του Αγγελόπουλου αποτελεί ένα μήνυμα για τις ανεκμετάλλετες δυνατότητες του ελληνικού πολιτισμού. Με άλλα λόγια, η επιτυχία ενός Έλληνα καλλιτέχνη στο διεθνές σανίδι τονίζει την αξία και την αναγνώριση που μπορεί να έχει ο ελληνικός πολιτισμός παγκοσμίως.

DE

You

Θα μπορούσαν να αποτελέσουν αυτές οι δυο πρώτες παράγραφοι του κειμένου μια ενότητα; Κι αν, ναι, τι τίτλο θα της έδινες;

ChatGPT

ChatGPT

Ναι, οι δύο πρώτες παράγραφοι μπορούν να αποτελέσουν μια ενότητα, καθώς αναφέρονται στην επιτυχία του Αγγελόπουλου στο Φεστιβάλ των Καννών και στην αξία του ελληνικού πολιτισμού. Ένας κατάλληλος τίτλος για αυτήν την ενότητα θα μπορούσε να είναι "Επιτυχία στο διεθνές σανίδι και η διαχρονικότητα του ελληνικού πολιτισμού".

Στιγμιότυπο 2. Συνομιλιακές ανταλλαγές για τη συνεκτικότητα του κειμένου

Αποτιμώντας στην απάντηση που έδωσε το ChatGpt στην πρώτη ερώτηση των μαθητών η διαχρονικότητα συγχέεται με τη διεθνή αναγνώριση, ενώ στη δεύτερη ουσιαστικά έδωσε δύο διαφορετικούς πλαγιότιτλους («Η επιτυχία του Αγγελόπουλου», «Η αξία του ελληνικού πολιτισμού»)· δεν επινόησε ένα γενικευτικό και για τις δύο παραγράφους τίτλο.

- Κειμενικό είδος: Οι μαθητές ζήτησαν τη βοήθεια του ChatGpt στον προσδιορισμό του κειμενικού είδους στο οποίο ανήκουν τα δύο κείμενα που επεξεργάστηκαν. Στο στιγμιότυπο 3 ακολουθούν ενδεικτικές συνομιλιακές ανταλλαγές.

DE

You

Μπορείς να μου πεις σε ποιο κειμενικό είδος ανήκει το κείμενο που σου έδωσα παραπάνω "Περί θανατικής ποινής";

ChatGPT

ChatGPT

Το κείμενο "Περί θανατικής ποινής" φαίνεται να ανήκει στο είδος του δοκιμίου ή του λογοτεχνικού άρθρου. Πρόκειται για ένα κείμενο που παρουσιάζει ένα θέμα, συγκεκριμένα τη θανατική ποινή, και εκφράζει απόψεις, επιχειρήματα και αντιρρήσεις γύρω από αυτό. Ο συγγραφέας φαίνεται να προβάλλει τα επιχειρήματά του και να παρουσιάζει την άποψή του με επιχειρηματολογικό τρόπο, προσπαθώντας να πείσει τον αναγνώστη για την θέση του.

DE

You

Γιατί το χαρακτηρίζεις λογοτεχνικό άρθρο;

ChatGPT

ChatGPT

Ο χαρακτηρισμός "λογοτεχνικό άρθρο" μπορεί να είναι κάπως προσεκτικός και μπορεί να ισχύει μόνο εάν το κείμενο παρουσιάζει έναν έντονο λογοτεχνικό χαρακτήρα. Ωστόσο, από την περιγραφή που μου έδωσες, φαίνεται να πρόκειται για ένα δοκίμιο που αναλύει το θέμα της θανατικής ποινής και παρουσιάζει επιχειρήματα τόσο υπέρ όσο και κατά αυτής. Μπορεί να είναι πιο ακριβές να το χαρακτηρίσουμε ως "δοκίμιο" ή "άρθρο επιχειρηματολογίας" παρά ως λογοτεχνικό άρθρο.

DE

You

Και γιατί το χαρακτηρίζεις δοκίμιο;

ChatGPT

ChatGPT

Το κείμενο που περιέγραψες φαίνεται να παρουσιάζει επιχειρήματα και αντιπαραθέσεις σχετικά με ένα συγκεκριμένο θέμα, δηλαδή τη θανατική ποινή. Το δοκίμιο είναι ένα είδος κειμένου που αναλύει, εξετάζει και εκφράζει απόψεις για ένα θέμα, χρησιμοποιώντας επιχειρήματα και παραδείγματα. Έτσι, η περιγραφή του κειμένου ως "δοκιμίου" φαίνεται να ταιριάζει καλύτερα με το περιεχόμενό του.

Στιγμιότυπο 3. Συνομιλιακές ανταλλαγές για το κειμενικό είδος

Στο Στιγμιότυπο 3 αποτυπώνονται τα ερωτήματα που έθεσαν οι μαθητές στο ChatGpt για το κειμενικό είδος στο οποίο ανήκει το 1^ο κείμενο και επιμέρους ερωτήσεις με τις οποίες ζητούσαν σαφέστερη αιτιολόγηση των απαντήσεων.

Είναι καταφανές ότι οι απαντήσεις στην πρώτη ερώτηση είναι λανθασμένες: το συγκεκριμένο κείμενο δεν είναι δοκίμιο· έχει τα χαρακτηριστικά ενός «άρθρου», ακριβέστερα «άρθρου γνώμης», και όχι «λογοτεχνικού άρθρου», κατηγορία άρθρου, εξάλλου, που δεν υφίσταται. Η αιτιολόγηση της απάντησης, επίσης, δε στηρίζεται στα χαρακτηριστικά του δοκιμίου, μιας και αυτά ισχύουν και για το άρθρο, εκτός του ότι χαρακτηρίζεται από επαναλήψεις και ταυτολογίες («...Ο συγγραφέας φαίνεται να προβάλλει τα επιχειρήματά του και να παρουσιάζει την άποψή του με επιχειρηματολογικό τρόπο»). Η επόμενη ερώτηση των μαθητών οδηγεί το ChatGpt, αντί να υποστηρίξει την προηγούμενη κρίση του, να την αναθεωρήσει, έρχεται πιο κοντά στο κειμενικό είδος

(«άρθρο επιχειρηματολογίας») το οποίο, ωστόσο, ταυτίζει με το «δοκίμιο». Ασαφής είναι, επιπλέον, η απάντηση που δίνει στην τρίτη ερώτηση των μαθητών, εφόσον τα στοιχεία που αναφέρει δεν αποτελούν γνωρίσματα μόνο του «δοκιμίου». Τέλος, διαπιστώνεται μια ασυνέπεια μεταξύ των απαντήσεων (οι μαθητές διερωτήθηκαν: τελικά, σε ποιο είδος ανήκει το κείμενο;). Ανάλογη ήταν η εικόνα που προέκυψε από σχετική ερώτηση που έθεσαν οι μαθητές και για το 2^ο κείμενο, το οποίο χαρακτήρισε ως «είδος του δοκιμίου ή της κοινωνικής κριτικής».

- Είδη επιχειρημάτων (επιχειρηματολογικά σχήματα): Στη συγκεκριμένη τάξη οι μαθητές διδάσκονται συστηματικά επιχειρηματολογία, οπότε ένα ζήτημα μεγάλης βαρύτητας γι' αυτούς αφορά στα είδη των συλλογισμών και των επιχειρημάτων που συναντούν σε ένα κείμενο, διότι αυτό είναι άμεσα συνδεδεμένο με τον εντοπισμό των βασικών πληροφοριών (μετατροπή του επιχειρήματος σε συλλογισμό) και την αξιολόγηση των επιχειρημάτων. Στο στιγμιότυπο 4 ακολουθούν σχετικές ερωταπαντήσεις μεταξύ των μαθητών και του ChatGpt.

DE

Χου

μπορείς να μου πεις τι είδους είναι αυτά τα επιχειρήματα;

ChatGPT

ChatGPT

Τα επιχειρήματα υπέρ της θανατικής ποινής που παρουσιάζονται στο κείμενο εμπίπτουν στις παρακάτω κατηγορίες επιχειρημάτων:

- Καταπολέμηση του εγκλήματος:** Αυτά τα επιχειρήματα εστιάζουν στην ιδέα ότι η θανατική ποινή λειτουργεί ως αποτρεπτικό μέτρο για την εγκληματικότητα, επιχειρώντας να πείσουν ότι η απειλή της θανατικής ποινής μπορεί να αποτρέψει τη διάπραξη σοβαρών εγκλημάτων.
- Δικαιοσύνη και ικανοποίηση των θυμάτων:** Αυτά τα επιχειρήματα επικεντρώνονται στην ιδέα ότι η θανατική ποινή αποτελεί ένα μέσο εξισορρόπησης της δικαιοσύνης, παρέχοντας ικανοποίηση στα θύματα και τις οικογένειές τους μέσω της τιμωρίας του δράστη.
- Ανακούφιση από πόνο και διαταραχές:** Αυτά τα επιχειρήματα επικεντρώνονται στην ιδέα ότι η εκτέλεση του δράστη μπορεί να παράσχει ανακούφιση στα θύματα και τις οικογένειές τους, εξασφαλίζοντας ότι δεν θα υπάρξουν επαναλαμβανόμενα εγκλήματα από τον ίδιο δράστη.

Κάθε κατηγορία επιχειρημάτων προσφέρει μια διαφορετική γενία προσέγγισης στο θέμα της θανατικής ποινής και επιχειρεί να δικαιολογήσει τη χρήση αυτής της ποινής από το ποινικό σύστημα.

DE

Χου

Μάλλον πρέπει να διευκρινίσω περισσότερο την ερώτηση: εννοώ ότι δεν έχουν όλα τα επιχειρήματα την ίδια μορφή, την ίδια δομή. Επομένως, ποια μορφή έχουν τα επιχειρήματα που αναφέρονται στο κείμενο υπέρ της θανατικής ποινής;

ChatGPT

ChatGPT

Συγγνώμη για την παρεξήγηση. Τα επιχειρήματα που αναφέρονται στο κείμενο υπέρ της θανατικής ποινής αήκουν στα ακόλουθα επιχειρηματολογικά σχήματα:

- Αποτρεπτικότητα:** Τα επιχειρήματα που επικεντρώνονται στην αποτρεπτική λειτουργία της θανατικής ποινής προσπαθούν να δείξουν ότι η απειλή της θανατικής ποινής μπορεί να αποτρέψει τη διάπραξη εγκλημάτων.
- Δικαιοσύνη και ικανοποίηση των θυμάτων:** Αυτά τα επιχειρήματα επιχειρούν να δείξουν ότι η θανατική ποινή αποτελεί μια μορφή δικαιοσύνης για τα θύματα εγκλημάτων και τις οικογένειές τους.
- Ανακούφιση από πόνο και διαταραχές:** Τα επιχειρήματα που επικεντρώνονται στην ανακούφιση από τον πόνο και τις διαταραχές των θυμάτων και των οικογενειών τους δικαιολογούν τη θανατική ποινή ως έναν τρόπο να αντιμετωπιστεί η εγκληματική πράξη και να προστατευτεί η κοινωνία από την επανάληψή της.

DE

Χου

Ευχαριστώ!

Στιγμιότυπο 4. Συνομιλιακές ανταλλαγές για τα είδη επιχειρημάτων

Από στιγμιότυπο διαπιστώνεται ότι το ChatGpt μάλλον δε βοήθησε τους μαθητές να εντοπίσουν τα επιχειρηματολογικά σχήματα στα οποία ανήκουν τα επιχειρήματα του υπέρ της θανατικής ποινής. Το εργαλείο παρέθεσε τα επιχειρήματα αυτούσια και τα επανέλαβε μετά τη διευκρινιστική παρέμβαση, χωρίς να μπορεί να χαρακτηρίσει το είδος τους.

Β) Ερωτήσεις των μαθητών κυριολεκτικής, ερμηνευτικής και κριτικής κατανόησης

- Ερωτήσεις κυριολεκτικής κατανόησης (ερωτήσεις των οποίων οι απαντήσεις είναι ρητά διατυπωμένες στο κείμενο. Σε γενικές γραμμές το ChatGpt τα κατάφερε πολύ καλά σ' αυτό το είδος των ερωτήσεων, ωστόσο υπήρχαν και περιπτώσεις στις οποίες «επινόησε» επιχειρήματα που δεν υπήρχαν στο κείμενο και άλλες οι οποίες δεν αντικατοπτρίζουν τη λογική σκέψη του συγγραφέα (ενδεικτικά, βλ. στιγμιότυπο 5).

DE

You
Μπορείς να μου πεις ποια επιχειρήματα κατά της θανατικής ποινής αναφέρει το κείμενο;

ChatGPT
ChatGPT
Στο κείμενο παρουσιάζονται τα ακόλουθα επιχειρήματα κατά της θανατικής ποινής:

- Υπάρχει πάντα ο κίνδυνος δικαστικής πλάνης, ο οποίος μπορεί να οδηγήσει στην εκτέλεση αθώων ατόμων.
- Η θανατική ποινή αντιτίθεται στην αξία της ζωής, αποτελώντας παράλογη πράξη για μια κοινωνία.
- Η θεσμοθέτηση του θανάτου αποτελεί προσβολή του πολιτισμού, διότι η κοινωνία δεν πρέπει να εγκρίνει την εκτέλεση ανθρώπων, ακόμη και εγκληματιών.

Αυτά τα επιχειρήματα υποστηρίζουν την άποψη κατά της θανατικής ποινής στο κείμενο.

DE

You
Αυτά τα επιχειρήματα ανατρέπονται στο κείμενο;

ChatGPT
ChatGPT
Στο κείμενο παρουσιάζονται επιχειρήματα και αντεπιχειρήματα τόσο υπέρ όσο και κατά της θανατικής ποινής, χωρίς να ανατρέπονται άμεσα τα επιχειρήματα κατά αυτής. Κάθε πλευρά παρουσιάζεται με τα επιχειρήματά της για να δοθεί μια πλήρης εικόνα του θέματος.

Για παράδειγμα, ενώ παρουσιάζεται ο κίνδυνος της δικαστικής πλάνης στην επιβολή της θανατικής ποινής, ταυτόχρονα παρουσιάζονται αντίπερα επιχειρήματα όπως η ικανότητα ορισμένων περιπτώσεων να αποδειχθεί η ένοχη, η ύπαρξη αδιάψευστων στοιχείων ή η ανάγκη για επαρκή χρονική διαδικασία μεταξύ καταδίκης και εκτέλεσης.

Επίσης, ενώ παρουσιάζεται η άποψη ότι η θανατική ποινή αντιτίθεται στην αξία της ζωής, αναφέρεται και η άποψη ότι η κοινωνία οφείλει να προστατεύει τα μέλη της ακόμη και μέσω της εφαρμογής της θανατικής ποινής σε κατάλληλες περιπτώσεις.

Συνεπώς, το κείμενο αντικατοπτρίζει την πολυπλοκότητα και την αμφισημία του θέματος της θανατικής ποινής παρουσιάζοντας διάφορες πλευρές και επιχειρήματα.

Στιγμιότυπο 5: Συνομιλιακές ανταλλαγές σε ερωτήσεις κυριολεκτικής κατανόησης

Όπως προκύπτει από στιγμιότυπο που προηγείται, το ChatGpt παραθέτει σωστά το επιχείρημα 1 αλλά τα 2 και 3 είναι ουσιαστικά ίδια, συναποτελούν το δεύτερο επιχείρημα που δίνεται στο κείμενο. Όσον αφορά στη δεύτερη ερώτηση του πίνακα οι απαντήσεις υποδηλώνουν μια επιδερμική, επιτόλαιη «ανάγνωση». Συγκεκριμένα, τα επιχειρήματα και τα αντεπιχειρήματα ανατρέπονται άμεσα (η πρόθεση αυτή δηλώνεται ρητά στο κείμενο), και όχι έμμεσα, όπως απαντά το εργαλείο. Επιπλέον, η διατύπωση ανασκευών με τις οποίες ο συγγραφέας του κειμένου ανατρέπει τα αντεπιχειρήματα που προσβάλλουν τη δική του άποψη (υπέρ της θανατικής ποινής), υποδηλώνει ότι αυτές παρουσιάζονται ως ανεξάρτητα επιχειρήματα («...ενώ παρουσιάζεται... ταυτόχρονα...», «...αναφέρεται και η άποψη ότι...») και όχι ως αναίρεση του συγκεκριμένου αντεπιχειρήματος (πχ. το αντεπιχείρημα της δικαστικής πλάνης αναιρείται, αν σκεφτούμε ότι η ποινή απονέμεται μόνο σε περιπτώσεις που έχει αποδειχθεί με αδιάψευστα στοιχεία ή ενοχή των κατηγορουμένων)..

- Ερωτήσεις ερμηνευτικές: στις ερωτήσεις αυτές οι μαθητές ζήτησαν από το ChatGpt να τους πει πώς αντιλαμβάνεται το νόημα ενός σημείου, μιας τοποθέτησης κλπ.: Το εργαλείο έδωσε πολύ εύστοχες απαντήσεις στις περισσότερες ερωτήσεις, όπως φαίνεται ενδεικτικά στο πρώτο στιγμιότυπο που ακολουθεί. Δεν έλειψαν, όμως, και οι περιπτώσεις στις οποίες η απάντηση είχε κάποιες αστοχίες.

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ Η ΚΕΦΡΑΣΗ ΝΑ να ξυπνήσουν ορισμένοι

Η φράση «να ξυπνήσουν ορισμένοι» είναι μεταφορική και σημαίνει:

- Να συνειδητοποιήσουν, να αφυπνιστούν πνευματικά και να σταματήσουν να αδιαφορούν ή να κάνουν λάθη από αμέλεια ή άγνοια.

✦ Πιο συγκεκριμένα στο πλαίσιο του κειμένου:

Ο συγγραφέας καλεί εκείνους που έχουν εξουσία ή επιρροή (π.χ. κρατικούς φορείς, υπεύθυνους για τη χρηματοδότηση, ΜΜΕ κ.ά.) να «ξυπνήσουν», δηλαδή:

- Να αντιληφθούν τη μεγάλη πολιτιστική αξία της Ελλάδας.
- Να σταματήσουν να σπαταλούν χρήματα σε τομείς όπως το ποδόσφαιρο και το μπάσκετ, που συχνά συνδέονται με βία (χουλιγκανισμός).
- Να στραφούν προς την ενίσχυση του πολιτισμού, που μπορεί να κάνει τη χώρα πρωταγωνίστρια στον παγκόσμιο πολιτιστικό χάρτη.

💡 Είναι σαν να λέει: "Ανοίξτε τα μάτια σας, δείτε τι έχουμε και σταματήστε να το αγνοείτε."

Θες να σου το γράψω και πιο απλά για σχολική απάντηση;

You

Ποιος είναι "Αυτός ο κόσμος ο μικρός μέγας" που αναφέρεται το κείμενο;

ChatGPT

ChatGPT

Η φράση "Αυτός ο κόσμος ο μικρός, ο μέγας" αναφέρεται στην ανθρώπινη εμπειρία και την ανθρώπινη κοινότητα στο σύνολό της. Εκφράζει την ιδέα ότι ο κόσμος μπορεί να θεωρηθεί ταυτόχρονα μικρός και μέγας, αναδεικνύοντας την πλούσια ποικιλία και την αντίφαση που χαρακτηρίζει την ανθρώπινη ύπαρξη.

Ποιος είναι "Αυτός ο κόσμος ο μικρός μέγας" που αναφέρεται το κείμενο;

Το ChatGPT είπε:

Η φράση "Αυτός ο κόσμος ο μικρός, ο μέγας" είναι μια παραπομπή στον ποιητή Κωνσταντίνο Καβάφη και ειδικότερα στο ποίημά του "Η Πόλις". Στο ποίημα αυτό, ο Καβάφης αναφέρεται στην πόλη (την Αλεξάνδρεια, στην προκειμένη περίπτωση) με μια φιλοσοφική διάσταση, λέγοντας ότι, παρόλο που ο κόσμος μπορεί να φαίνεται μικρός ή περιορισμένος, είναι και **μεγάλος και μεταφορικά σημαντικός**.

Στο κείμενο που αναφέρεται στη "**μικρή και μεγάλη**" Ελλάδα, η φράση αυτή χρησιμοποιείται για να τονίσει τη **δύναμη του ελληνικού πολιτισμού**, ο οποίος μπορεί να είναι **μικρός σε μέγεθος γεωγραφικά, αλλά είναι μεγάλος και σημαντικός** σε πολιτισμικό και ιστορικό επίπεδο. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τη φράση για να υπογραμμίσει την **ανεκτίμητη αξία του πολιτιστικού κληροδοτήματος της Ελλάδας**, που έχει επηρεάσει και διαπεράσει τον κόσμο με τη μακροχρόνια ύπαρξή του.

Στιγμιότυπα 6-7-8: Συνομιλιακές ανταλλαγές σε ερωτήσεις ερμηνευτικές

Συγκρίνοντας την απάντηση του ChatGpt με το 2^ο κείμενο θα διαπιστώσουμε την ιδιαίτερα εύστοχη επεξήγηση στην ερώτηση των μαθητών «*Τι σημαίνει η έκφραση «Να ξυπνήσουν ορισμένοι».* Ωστόσο, δε διαπιστώνεται η ίδια ευστοχία στην επόμενη ερώτηση (ζητήθηκε η ίδια ερώτηση και από τις δύο εκδοχές του ChatGpt): οι ερμηνείες που δίνονται γι' «*Αυτό τον κόσμο, τον μικρό, τον μέγα*» δεν είναι αποδεκτές, η πρώτη διότι το γνωστό ποίημα του Καβάφη δε φαίνεται να έχει κάποια συσχέτιση νοηματική μ' αυτήν (άραγε, μήπως το εργαλείο συσχέτισε τον καβαφικό στίχο «Έτσι που τη ζωή σου ρήμαξες εδώ, στην κόχη τούτη την *μικρή*, σ' όλη τη γη την χάλασες) και η δεύτερη, διότι αναφέρεται γενικά στον κόσμο, στο σύμπαν και όχι στην Ελλάδα, την οποία εννοεί ο συγγραφέας του κειμένου. (Απάντηση του εργαλείου σε δεύτερο χρόνο, παρέπεμψε στο «Το Άσμα του Ασμάτων», λυρικό τραγούδι με ερωτικό περιεχόμενο του εβραϊκού κανόνα, που, όπως αναφέρει, «*χρησιμοποιείται για να υποδηλώσει τη μεγαλοπρέπεια και την υψηλή αξία του κόσμου ή της εμπειρίας*», παραπομπή που μας βάζει σε σκέψεις). Οι μαθητές σκέφτηκαν τη γνωστή ποιητική ανθολογία του Οδυσσέα Ελύτη, που μάλλον είναι και η πιθανότερη ερμηνεία.

- Ερωτήσεις κριτικές: Οι μαθητές έθεσαν ερωτήματα στο ChatGpt που απαιτούν «ανάγνωση πίσω από τις γραμμές» και αξιοποίηση της γενικής γνώσης και των εμπειριών του αναγνώστη, επομένως και συμπερασμούς όχι μόνο γεφύρωσης αλλά και επεξεργασίας (βλ. εν. 2.1). Η κριτική ανάγνωση του ChatGpt σε κάποια σημεία ήταν επιτυχής (πχ. «*Θα μπορούσες να ανατρέψεις τα επιχειρήματα του κειμένου υπέρ της θανατικής ποινής*»);, σε άλλα, όμως, υπήρξε προβληματισμός σε σχέση με την ακρίβειά τους (προβλημάτισαν, διότι η ανακρίβεια γίνεται αντιληπτή από πολύ καλούς αναγνώστες). Ενδεικτικές απαντήσεις στο επόμενο στιγμιότυπο.

DE

You

Τι σχέση έχουν οι χούλιγκαν που αναφέρει το κείμενο με το θέμα του πολιτισμού;

ChatGPT

ChatGPT

Η αναφορά στους χούλιγκαν αποτελεί μια έμμεση αντιπαράθεση μεταξύ του πολιτισμού και της βίας. Οι χούλιγκανς, όπως αναφέρεται στο κείμενο, είναι ομάδες που συχνά συμπεριφέρονται βίαια και δημιουργούν προβλήματα σε αθλητικά γεγονότα ή άλλες κοινωνικές εκδηλώσεις. Με αυτήν την αναφορά, το κείμενο υπογραμμίζει την αντίθεση μεταξύ του πολιτισμού, που αντιπροσωπεύει την τέχνη, τον πολιτισμό και τη δημιουργία, και της βίας και της ανομίας που εκπροσωπούν οι χούλιγκανς. Με αυτόν τον τρόπο, το κείμενο αναδεικνύει τη σημασία του πολιτισμού ως αντίδοτο και αντίσταση έναντι της βίας και της ανομίας.

DE

You

Γιατί ξεκινά το κείμενο με τον θρίαμβο του Αγγελόπουλου στις Κάννες;

ChatGPT

ChatGPT

Η αρχή του κειμένου με τον θρίαμβο του Αγγελόπουλου στις Κάννες λειτουργεί ως εισαγωγή που προσελκύει το ενδιαφέρον του αναγνώστη και θέτει ένα θετικό πλαίσιο για την περαιτέρω ανάλυση. Αυτή η αναφορά στην επιτυχία του Αγγελόπουλου υπογραμμίζει τις δυνατότητες και την αξία του ελληνικού πολιτισμού στο διεθνές προσκήνιο.

Στιγμιότυπα 9-10: Συνομιλιακές ανταλλαγές σε ερωτήσεις κριτικές

Η απάντηση στην πρώτη ερώτηση αποτελεί μια γενικόλογη τοποθέτηση, μια γνώση πέρα από το συγκεκριμένο, όσο κι αν το εργαλείο δημιουργεί την αντίθετη εντύπωση με το σχόλιο «*όπως αναφέρεται στο κείμενο*», «*το κείμενο υπογραμμίζει την αντίθεση...*». (Οι μαθητές απάντησαν αντίστοιχα ότι «ορισμένοι» -εννοώντας επιχειρηματίες και κρατικούς φορείς- προτιμούν να επενδύσουν περισσότερο στο ποδόσφαιρο -και τον «προσοδοφόρο» χουλιγκανισμό- παρά στον πολιτισμό). Στη δεύτερη ερώτηση δίνεται μια τυποποιημένη και αόριστη απάντηση («*προσέλκυση του ενδιαφέροντος*», «*θετικό πλαίσιο για περαιτέρω ανάλυση*») αντί της πρόθεσης του συγγραφέα να ξεκινήσει το κείμενό του με τη διάκριση ενός Έλληνα δημιουργού πολιτισμού που αντιστέκεται στην αδιαφορία και την έλλειψη κρατικού ενδιαφέροντος προς τον πολιτισμό.

- Ερωτήσεις αξιολόγησης: Με τις ερωτήσεις αυτού του είδους οι μαθητές ζήτησαν από το ChatGpt να τους υποστηρίξει στην προσπάθεια να αξιολογήσουν την πειστικότητα των επιχειρημάτων με τα οποία υποστηρίζονται οι διάφορες θέσεις/απόψεις που διατυπώνονται στα κείμενα. Οι απαντήσεις που δόθηκαν ήταν εξαρχής γενικόλογες, επικαλούνταν την οπτική από την οποία κάποιος προσεγγίζει ένα ζήτημα και τις ηθικές του αξίες και την πολυπλοκότητα της αξιολόγησης, λόγω του πλήθους πολλών παραμέτρων που πρέπει να ληφθούν υπόψη, τις οποίες όμως δεν αξιοποίησε για να υλοποιήσει την αξιολόγηση, προτιμώντας να κρατήσει ουδέτερη θέση, όπως φαίνεται στο ακόλουθο στιγμιότυπο.

DE

You

Μπορείς να αξιολογήσεις τα επιχειρήματα αυτά ως προς την πειστικότητα τους;

ChatGPT

ChatGPT

Η αξιολόγηση της πειστικότητας των επιχειρημάτων υπέρ της θανατικής ποινής είναι υποκειμενική και εξαρτάται από τις προσωπικές πεποιθήσεις και τις αξίες κάθε ατόμου. Κάθε επιχείρημα μπορεί να έχει διαφορετικό βαθμό πειστικότητας για κάθε άτομο ανάλογα με την εκάστοτε αντίληψη και τις ηθικές τους αξίες.

Για παράδειγμα, κάποιος που δίνει έμφαση στη δικαιοσύνη για τα θύματα ενός εγκλήματος μπορεί να θεωρήσει πιο πειστικά τα επιχειρήματα που αναφέρονται στην ανακούφιση από πόνο και διαταραχές. Αντίθετα, κάποιος που εστιάζει στην αποτρεπτική λειτουργία του ποινικού συστήματος μπορεί να θεωρήσει πιο πειστικά τα επιχειρήματα που αναφέρονται στην αποτροπή εγκληματικών πράξεων.

Επιπλέον, η επιχειρηματολογία είναι πολύπλοκη και η πειστικότητα ενός επιχειρήματος επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες, όπως η συνοχή, η συνέπεια, η αξιοπιστία των πηγών και η λογική συνάφεια. Συνεπώς, η αξιολόγηση της πειστικότητας απαιτεί προσεκτική και αντικειμενική εξέταση των επιχειρημάτων και των συναφών παραμέτρων. |

Στιγμιότυπο 11: Συνομιλιακές ανταλλαγές σε ερωτήσεις αξιολόγησης

Επιμένοντας οι μαθητές στο ερώτημα της αξιολόγησης των επιχειρημάτων χρησιμοποίησαν την έκδοση GPT-4 ζητώντας την αξιολόγηση με βάση τη θεωρία της επιχειρηματολογίας, όπως αποτυπώνεται στο στιγμιότυπο 10α.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ! ΜΠΟΡΕΙΣ ΤΩΡΑ ΝΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΥΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ ΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΣ ΥΠΟΨΗ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ;

Φυσικά! Ας αξιολογήσουμε τα επιχειρήματα υπέρ της θανατικής ποινής λαμβάνοντας υπόψη τη θεωρία της επιχειρηματολογίας, η οποία αναφέρεται στην ανάλυση και αξιολόγηση των επιχειρημάτων ως προς τη λογική τους, την επάρκεια των αποδείξεων και την αναλογικότητά τους με τα αιτήματα που υποστηρίζουν. Τα βασικά κριτήρια που χρησιμοποιούνται στην επιχειρηματολογία περιλαμβάνουν τη **λογικότητα**, την **αξιοπιστία των αποδείξεων**, και τη **σχέση των επιχειρημάτων με το γενικότερο πλαίσιο του ζητήματος**.

Ας αξιολογήσουμε λοιπόν τα τρία επιχειρήματα υπέρ της θανατικής ποινής:

1. Αποτρεπτικό αποτέλεσμα

Αξιολόγηση:

- **Λογικότητα:** Το επιχείρημα ότι η θανατική ποινή έχει αποτρεπτικό αποτέλεσμα είναι λογικά συνεπές με την ιδέα ότι οι άνθρωποι αποφεύγουν την αποδοχή κινδύνου όταν γνωρίζουν ότι θα αντιμετωπίσουν σοβαρές συνέπειες. Ωστόσο, αυτό το επιχείρημα παραμένει αμφισβητήσιμο, καθώς η αποτροπή εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, όπως το κοινωνικό, πολιτισμικό και ψυχολογικό υπόβαθρο των ατόμων.
- **Αξιοπιστία των αποδείξεων:** Το επιχείρημα στηρίζεται σε παραδείγματα, όπως οι ΗΠΑ και η Γαλλία, αλλά η σχέση αίτιου και αποτελέσματος δεν είναι πάντοτε ξεκάθαρη. Στη Γαλλία, για παράδειγμα, η αύξηση των δολοφονιών ανηλίκων μετά την κατάργηση της θανατικής ποινής μπορεί να σχετίζεται με άλλους κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες, και όχι μόνο με την αλλαγή στην ποινική πολιτική.
- **Αναλογικότητα:** Αν το επιχείρημα της αποτροπής ισχύει, η αυστηρότητα της ποινής μπορεί να δικαιολογηθεί. Ωστόσο, η επιβολή θανατικής ποινής ως αποτρεπτικό μέτρο μπορεί να θεωρηθεί υπερβολική και αντιφατική με την αξία της ανθρώπινης ζωής.

Συμπέρασμα: Το επιχείρημα είναι μερικώς αξιόπιστο, αλλά οι αποδείξεις είναι αμφισβητήσιμες και η γενική αποτρεπτική δύναμη της θανατικής ποινής μπορεί να αμφισβητηθεί.

Στιγμιότυπο 11α: Συνομιλιακές ανταλλαγές για την αξιολόγηση των επιχειρημάτων

Η απάντηση που δόθηκε ήταν σαφής, ωστόσο προκάλεσε σύγχυση στους μαθητές, οι οποίοι είχαν στο μυαλό τους, βάσει όσων διδάσκονταν, άλλα κριτήρια για την αξιολόγηση του επιχειρήματος (βάσει του είδους των συλλογισμών -παραγωγικών, επαγωγικών- και των επιχειρηματολογικών σχημάτων). Πράγματι, από τα κριτήρια αξιολόγησης που παρουσιάστηκαν, λογικότητα, αξιοπιστία των αποδείξεων και σχέση των επιχειρημάτων με το γενικότερο πλαίσιο του ζητήματος, μόνο το δεύτερο είναι σαφές. Επιπλέον, σχετικό διευκρινιστικό ερώτημα που έθεσαν οι μαθητές για την «αναλογικότητα» ως γενικό κριτήριο της αξιολόγησης των επιχειρημάτων δεν έλαβε απάντηση ικανοποιητική, όπως αποτυπώνεται στο παρακάτω στιγμιότυπο συνομιλίας, εφόσον περιορίστηκε στο υπάρχον κείμενο.

ΤΙ ΕΝΝΟΕΙΣ ΟΤΑΝ ΛΕΣ ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑ; ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΑΝΑΛΟΓΑ;

Η έννοια της **αναλογικότητας** στην επιχειρηματολογία αναφέρεται στην ιδέα ότι η ποινή ή η αντίδραση σε μια πράξη πρέπει να είναι **αντιστρόφως ανάλογη** με τη σοβαρότητα του εγκλήματος ή της παραβατικής συμπεριφοράς. Δηλαδή, η ποινή ή η αντίδραση πρέπει να είναι **αναλογική** ή **δίκαιη** με βάση τη φύση του εγκλήματος ή της πράξης.

Όταν λέω ότι ένα επιχείρημα για την επαναφορά της θανατικής ποινής μπορεί να είναι υπερβολικό, εννοώ ότι η ποινή που προτείνεται (θανατική ποινή) μπορεί να μην είναι **αναλογική** με το έγκλημα. Για παράδειγμα, αν κάποιος διαπράττει ένα σοβαρό έγκλημα, όπως η δολοφονία, μια ποινή όπως η **θανατική ποινή** φαίνεται να είναι η **αυστηρότερη δυνατή ποινή**. Αυτό εγείρει ερωτήματα σχετικά με το αν μια τόσο ακραία αντίδραση είναι **κατάλληλη** και **εύλογη** για το έγκλημα που έχει διαπραχθεί.

Στιγμιότυπο 11β: Συνομιλιακές ανταλλαγές για την αξιολόγηση των επιχειρημάτων

Μάλιστα, η απάντηση στην επόμενη ερώτηση αίρει την προηγούμενη δήλωση ότι η αναλογικότητα αποτελεί ένα από τα γενικά επιχειρηματολογικά κριτήρια αξιολόγησης των επιχειρημάτων, όπως αποτυπώνεται παρακάτω.

ΑΡΑ, Η ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑ ΔΕΝ ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ ΩΣ ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΑΛΛΑ ΤΗΝ ΑΝΑΦΕΡΕΙΣ ΣΤΟ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΓΙΑΤΙ ΤΑΙΡΙΑΖΕΙ

Ναι, ακριβώς! Στη θεωρία της επιχειρηματολογίας, η **αναλογικότητα** μπορεί να μην είναι πάντα ένα επίσημο κριτήριο αξιολόγησης, αλλά στη συγκεκριμένη περίπτωση του κειμένου για τη θανατική ποινή, αναφέρθηκε γιατί είναι ένα **σημαντικό σημείο** για την εκτίμηση των επιχειρημάτων υπέρ και κατά της θανατικής ποινής.

Στιγμιότυπο 11γ: Συνομιλιακές ανταλλαγές για την αξιολόγηση των επιχειρημάτων

Οι μαθητές ζήτησαν, επίσης, από το ChatGpt να αξιολογήσει περιληπτικά κείμενα που συνέγραψαν οι ίδιοι και τα εργαλείο. Ένα ενδεικτικό στιγμιότυπο ακολουθεί:

DE

You

Τώρα θα σου στείλω την περίληψη που έκανα! για να επισημάνεις τυχόν λάθη, να με βοηθήσεις να τη βελτιώσω.

ChatGPT

ChatGPT

Σίγουρα, περιμένω να δω την περίληψη που έφτιαξες.

DE

You

Στο άρθρο του με τίτλο «Περί θανατικής ποινής» ο Λιανός επιχειρηματολογεί υπέρ της επαναφοράς της. Αρχικά υποστηρίζει την άποψή του με παραδείγματα που αποδεικνύουν ότι η ποινή έχει αποτρεπτικό χαρακτήρα, ότι άλλου είδους ποινές δε σωφρονίζουν στυγερούς εγκληματίες και ότι αποκαθιστά τη δικαιοσύνη για τους οικείους των δολοφονημένων. Στη συνέχεια παραθέτει δύο βασικά αντεπιχειρήματα, το ενδεχόμενο της δικαστικής πλάνης και την προσβολή του πολιτισμού που συνεπάγεται η θανατική ποινή. Τα ανατρέπει, όμως, το πρώτο εφόσον η ποινή επιβάλλεται με τον περιορισμό ότι υπάρχουν αδιάσειστα στοιχεία της ενοχής και το δεύτερο, εφόσον κρίνεται κατά τη γνώμη του σημαντικότερη η ασφάλεια του κοινωνικού συνόλου παρά η ζωή ενός εγκληματία. Το τελευταίο αποτελεί και τον προβληματισμό που απευθύνει στον αναγνώστη κλείνοντας το άρθρο, προκειμένου να πάρει θέση και ο ίδιος για τη νομιμοποίηση ή όχι της ποινής

ChatGPT

Η περίληψή σου φαίνεται σαφής και καλά οργανωμένη. Είναι καλό που αναφέρεις τα κύρια επιχειρήματα του άρθρου και τις απόψεις του συγγραφέα. Εδώ είναι μερικά σημεία που μπορείς να διορθώσεις:

1. "σωφρονίζουν στυγερούς εγκληματίες" - Μήπως εννοείς "δεν διορθώνουν" αντί για "σωφρονίζουν";
2. "Τα ανατρέπει, όμως, το πρώτο εφόσον η ποινή επιβάλλεται με τον περιορισμό ότι υπάρχουν αδιάσειστα στοιχεία της ενοχής και το δεύτερο" - Προτείνω να διαχωρίσεις το "τα ανατρέπει" από το "το πρώτο" για καλύτερη κατανόηση. Επίσης, μπορείς να διατυπώσεις πιο σαφώς το τελευταίο σημείο για να διευκρινίσεις το ποιο επιχείρημα ανατρέπεται από το πρώτο.
3. "κλείνοντας το άρθρο" - Μήπως θα ήταν πιο σαφές να γράψεις "στο τέλος του άρθρου" αντί για "κλείνοντας το άρθρο";

Αυτά είναι μικρά πράγματα που μπορείς να διορθώσεις. Επίσης, θα ήθελα να επισημάνω ότι η περίληψή σου είναι συνοπτική και καλά δομημένη, προσφέροντας μια καλή εισαγωγή στο θέμα του άρθρου.

Στιγμιότυπο 11δ: Συνομιλιακές ανταλλαγές για την αξιολόγηση περιληπτικών κειμένων

Από τη συνομιλία που παρατίθεται γίνεται αντιληπτό ότι η ανατροφοδότηση του ChatGpt όχι μόνο είναι επιφανειακή και περιορίζεται σε κατώτερου επιπέδου δεξιότητες αλλά είναι και λανθασμένη («διορθώνουν» εγκληματίες αντί «σωφρονίζουν») ή χωρίς νόημα («στο τέλος του άρθρου» αντί «κλείνοντας το άρθρο»). Η αδυναμία του εργαλείου να προτείνει ουσιαστικές βελτιώσεις σε ένα περιληπτικό κείμενο αποτυπώνεται και στο παρακάτω στιγμιότυπο.

de
You

Τώρα θα σου δώσω και άλλη μια περίληψη για να επισημάνεις τυχόν λάθη

ChatGPT
ChatGPT

Φυσικά, στείλε μου τη δεύτερη περίληψη και θα την ελέγξω για ενδεχόμενα λάθη.

de
You

Το κείμενο αναφέρεται στη συζήτηση για τη θανατική ποινή, παρουσιάζοντας επιχειρήματα τόσο υπέρ όσο και κατά της επαναφοράς της. Αρχικά, υποστηρίζεται πως η ποινή δεν έχει μόνο αποτρεπτικό ρόλο, αλλά και συμβάλλει στην αποκατάσταση δικαιοσύνης και ισορροπίας για τα θύματα. Αναφέρει επίσης παραδείγματα από την τέχνη όπου η θανατική ποινή θεωρείται μορφή δικαιοσύνης. Ωστόσο, εκφράζονται και δύο σοβαρά αντικείμενα κατά της θανατικής ποινής: ο κίνδυνος δικαστικής πλάνης και η αντίθεση προς την αξία της ζωής. Παρουσιάζονται αντικειμενικά επιχειρήματα και αντεπιχειρήματα για τη συζήτηση του θέματος, με έμφαση στην ανάγκη της κοινωνίας να προστατεύει τα μέλη της. Τέλος, καλείται ο καθένας να εξετάσει τις πλευρές του θέματος και να διαμορφώσει τη δική του άποψη.

ChatGPT
ChatGPT

Ευχαριστώ για την περίληψη! Ας την ελέγξουμε για πιθανά λάθη.

1. "Αρχικά, υποστηρίζεται πως η ποινή δεν έχει μόνο αποτρεπτικό ρόλο, αλλά και συμβάλλει στην αποκατάσταση δικαιοσύνης και ισορροπίας για τα θύματα." - Εδώ φαίνεται να λείπει ένα "παράλληλα" ή ένα "επίσης" πριν το "υποστηρίζεται", για να δείξει τη συνέχεια της σκέψης από το προηγούμενο σημείο.
2. "Αναφέρει επίσης παραδείγματα από την τέχνη όπου η θανατική ποινή θεωρείται μορφή δικαιοσύνης." - Εδώ, μια επεξήγηση ή παράδειγμα για το πώς η θανατική ποινή θεωρείται μορφή δικαιοσύνης από την τέχνη θα βοηθούσε να διευκρινιστεί η ιδέα.
3. "Τέλος, καλείται ο καθένας να εξετάσει τις πλευρές του θέματος και να διαμορφώσει τη δική του άποψη." - Εδώ είναι καλή η χρήση του "τέλος", αλλά ίσως θα μπορούσε να προστεθεί μια πιο σαφής πρόταση για να ενισχυθεί η έκκληση προς τον αναγνώστη να σκεφτεί και να διαμορφώσει την άποψή του.

Συνολικά, η περίληψη είναι σαφής και καλά δομημένη, αλλά αυτές οι μικρές προσθήκες μπορούν να βοηθήσουν στην καλύτερη κατανόηση του κειμένου.

de

You

Μπορείς να μας προτείνεις μια πρόταση πιο σαφή, όπως έγραψες παραπάνω αντί της λέξης "τέλος";

ChatGPT

ChatGPT

Βεβαίως! Μια πρόταση που μπορεί να χρησιμοποιηθεί αντί της λέξης "τέλος" είναι:

"Τελικώς, προτρέπει ο καθένας να εξετάσει τις πλευρές του θέματος και να διαμορφώσει τη δική του άποψη."

Στιγμιότυπο 11ε: Συνομιλιακές ανταλλαγές για την αξιολόγηση περιληπτικών κειμένων

Όπως είναι εμφανές, οι επισημάνσεις-προτάσεις σε κάθε ένα από τα αντίστοιχα σημεία περιορίζονται σε επίπεδο εκφραστικής διατύπωσης και, επιπλέον, η πρώτη επισήμανση είναι λανθασμένη (οι προτεινόμενες διαρθρωτικές-προσθετικές λέξεις δεν είναι αποδεκτές στο συγκεκριμένο σημείο), η δεύτερη δεν ταιριάζει σε περιληπτικό κείμενο στο οποίο επιδιώκεται η συμπύκνωση και η τρίτη μάλλον δίνει μια εναλλακτική διατύπωση, η οποία δε βελτιώνει νοηματικά το αντίστοιχο σημείο.

Κλείνοντας την ενότητα αυτή, θεωρούμε πολύ σημαντικό να επισημάνουμε ένα χαρακτηριστικό που εντοπίσαμε κατά τις συνομιλιακές ανταλλαγές. Σε «αντιρρήσεις» του συνομιλητή ή ερωτήσεις που δηλώνουν κάποια επιφυλακτικότητα ως προς την ορθότητα της απάντησης το ChatGpt δείχνει υποχωρητικότητα, αδυναμία να υποστηρίξει τις απαντήσεις του και σπεύδει να ανασκευάσει τις απαντήσεις του χωρίς να τις υποστηρίξει. Ακολουθούν ενδεικτικά στιγμιότυπα αποτυπώνουν αυτή την αντίδραση του εργαλείου:

NOMIZΩ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΔΟΚΙΜΙΟΥ ΑΥΤΟ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ, ΝΟΜΙΖΩ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΡΘΡΟ

Πολύ σωστά το σκέφτεσαι — και είναι εξαιρετικά λογικό να το δεις έτσι. Πράγματι, το συγκεκριμένο κείμενο μπορεί να χαρακτηριστεί και ως άρθρο και αυτό εξαρτάται από το πλαίσιο στο οποίο δημοσιεύεται, αλλά και από τον σκοπό και το ύφος.

🗨️ Άρα, τι είναι τελικά;

Είναι άρθρο με χαρακτηριστικά στοχαστικού δοκιμίου.

◆ Μπορείς άνετα να το εντάξεις ως άρθρο γνώμης ή στοχαστικό άρθρο, αν αυτός ο όρος προτιμάται στο πλαίσιο που γράφεις.

ΕΠΙΜΕΝΕΙΣ ΠΟΛΥ ΣΤΟ ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΑΛΛΑ ΝΟΜΙΖΩ ΟΤΙ
ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΛΗΛΑ ΓΙΑ ΝΑ ΤΟ
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΟΥΜΕ ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΟ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Έχεις δίκιο να θέτεις αυτόν τον προβληματισμό — και είναι μια πολύ συσαστική παρατήρηση. Πράγματι, αν εξετάσουμε προσεκτικά το ύφος και το περιεχόμενο του κειμένου, φαίνεται να λείπουν κάποια βασικά χαρακτηριστικά που θα το ενέτασσαν καθαρά στο στοχαστικό δοκίμιο.

Συμπέρασμα:

Συμφωνώ μαζί σου. Το κείμενο είναι άρθρο γνώμης με κριτικό και δημοσιολογικό χαρακτήρα, και όχι στοχαστικό δοκίμιο. Ο συγγραφέας επιδιώκει να εκφράσει άποψη για τη διαχείριση του πολιτισμού στην Ελλάδα, ασκώντας κριτική στο κράτος και κινητοποῦντας το κοινό.

Στιγμιότυπο 12: Συνομιλιακές ανταλλαγές – Αντίφαση των απαντήσεων

2.3. Συμπεράσματα-Συζήτηση

Στην έρευνα που παρουσιάζεται στο παρόν άρθρο διερευνήθηκε η αναγνωστική ικανότητα του ChatGpt (αν μπορεί να συμπυκνώνει αποτελεσματικά ένα κείμενο, αν επιδιέχεται σε διαδικασίες «βαθιάς» ανάγνωσης και συμπερασματικών διαδικασιών) και η ικανότητά του να υποστηρίζει ως αποτελεσματικός και αξιόπιστος γνωστικός συνεργάτης τους μαθητές κατά τη διάρκεια του αναγνωστικού τους έργου. Σημείο σύγκρισης κατά την εκτίμηση των δύο αυτών βασικών ερωτημάτων ήταν τα αντίστοιχα παραγόμενα των μαθητών και οι μεταξύ τους συνομιλιακές ανταλλαγές με αφορμή τις προτροπές που έθεταν οι μαθητές κατά τη διάρκεια της αναγνωστικής διαδικασίας.

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την προηγούμενη ενότητα για την αναγνωστική ικανότητα του ChatGpt θα μπορούσαν να συμπυκνωθούν στα εξής:

- Ο κανόνας της διαγραφής εφαρμόζεται ικανοποιητικά στο αυστηρά δομημένο κείμενο. Ενίοτε παραλείπονται βασικές πληροφορίες και σ' αυτό.
- Ο κανόνας της γενίκευσης σε κάποια σημεία εφαρμόζεται ικανοποιητικά, σε άλλα όχι. Ιδιαίτερη δυσκολία στα κείμενα χωρίς ρητή διατύπωση του θεματικού κέντρου των παραγράφων. – Αδυναμία συμπερασμών γέφυρας (αιτιώδεις συσχετίσεις μερών του κειμένου).
- Ο κανόνας της δόμησης/ενσωμάτωσης δεν εφαρμόζεται επιτυχώς. Αδυναμία για:
 - ✓ μεταδιατυπώσεις και αναπαράσταση της μακροδομής
 - ✓ αντικατάσταση μιας γενικότερης ακολουθίας προτάσεων από μία γενικότερη πρόταση (επινόησης μιας θεματικής)
 - ✓ διατύπωση/δημιουργία μακροπροτάσεων (αναπαριστούν το νόημα των παραγράφων ή τμημάτων του κειμένου)
 - ✓ συμπερασμούς επεξεργασίας (επιτυχημένη συσχέτιση πρότερης γνώσης/εξωκειμενικής) με πληροφορίες του κειμένου

- ✓ διαπαραγραφική ανάγνωση (συγχώνευση παραγράφων που αναφέρονται στο ίδιο θέμα).
- Οι ικανοί αναγνώστες έχουν πιο οργανωμένες στη μνήμη νοητικές δομές (σχήματα) και ειδικά εκείνα που αφορούν στην επιχειρηματολογία (υπερδομή, είδη επιχειρημάτων, αξιολόγηση).

Γενικά, οι μαθητές επικράτησαν στις αναγνωστικές διαδικασίες που διερευνήθηκαν με επαρκέστερα παραγόμενα και σαφή δείγματα αποτελεσματικότερης επεξεργασίας των κειμένων και στα τρία επίπεδα του αναγνωστικού μοντέλου που υιοθετήθηκε στην παρούσα έρευνα. Ανάλογα αποτελέσματα αναφέρουν οι Liu et al. (2023), οι Tongquan et al. (2023), οι Farroknia et al., 2023 σε σχετικές έρευνες που εντοπίσαμε.

Όσον αφορά στη λειτουργία του υποστηρικτικού γνωστικού εργαλείου διαπιστώνεται ότι απέχει πολύ από τα χαρακτηριστικά που έχει ένας αποτελεσματικός γνωστικός συνεργάτης, τα οποία παραθέσαμε στην ενότητα 3.2.2., διαπίστωση που υποστηρίζεται και από σχετικές έρευνες που προαναφέρθηκαν στην ενότητα (Kim, 2024· Chea και Xiao, 2024· Abbas, Jam και Khan (2024). Εξάλλου το ChatGpt:

- ✓ αναπαράγει τη «θεωρία»-αδυνατεί για την πρακτική εφαρμογή της
- ✓ δυσκολία εφαρμογής των θεωρητικών γνώσεων στην ερμηνεία του κειμένου
- ✓ δεν έχει τις απαραίτητες γνώσεις σε σχέση με το πεδίο
- ✓ δίνει τελικά προϊόντα, δεν μπορεί να υποστηρίξει τη διαδικασία
- ✓ σε συνέχεια του προηγούμενου, φαίνεται ευδιάκριτα ότι αδυνατεί να χτίσει σε προηγούμενες γνωστικές διαδικασίες τις επόμενες (τίτλοι, διαγράμματα-χάρτες-περίληψη είναι αυτόνομα γνωστικά προϊόντα)
- ✓ περιορίζεται σε επιφανειακού τύπου ανατροφοδοτήσεις
- ✓ καθοδηγείται, δεν καθοδηγεί
- ✓ αλλάζει «εύκολα» απόψεις.

Το ChatGpt δε διαθέτει αυτή τη στιγμή τα χαρακτηριστικά που θα μπορούσαν να το καταστήσουν αποτελεσματικό γνωστικό συνεργάτη κατά την αναγνωστική διαδικασία ούτε και θα μπορούσε να βοηθήσει όλους τους μαθητές να ενισχύσουν μεταγνωστικές δεξιότητες εμπρόθετης παρακολούθησης του γνωστικού τους έργου. Αυτό θα μπορούσε να συμβεί κατά τη διάδρασή του με ήδη έμπειρους και ικανούς αναγνώστες. Χαμηλότερου επιπέδου ή αρχάριοι αναγνώστες είναι δύσκολο να θέσουν κατάλληλες προτροπές ή να ελέγξουν ποιοτικά τις απαντήσεις του και να το αξιοποιήσουν υποστηρικτικά και μεταγνωστικά. Εξάλλου, ότι επιδιώκουμε για ένα αποτελεσματικό γνωστικό συνεργατικό εργαλείο είναι η δυνατότητα να υποστηρίζει και να βοηθά τον αναγνώστη να εμπλέκεται ενεργητικά στην αναγνωστική διαδικασία, και όχι απλά να ζητά προϊόντα, να αναπτύσσει στρατηγικές διαχείρισης των δυσκολιών αντί να προτρέπει το εργαλείο να τις επιλύσει άμεσα, να καθοδηγεί τον αναγνώστη να αναστοχάζεται και να αναθεωρεί το γνωστικό του έργο παρά να παίρνει άμεσα μια απάντηση. Θα μπορούσε να λειτουργήσει το ChatGpt με αυτό τον χαρακτήρα; Πιθανά, θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένα περιβάλλον ουσιαστικά διαδραστικό, αποτελεσματικά επικεντρωμένο στη διαδικασία και στις στρατηγικές μάθησης, αν ήταν διαρθρωμένο στη βάση των κατάλληλων θεωρητικών προσεγγίσεων του γραπτού

λόγου και την κατάλληλη διδακτική μεθοδολογία. Προς το παρόν δεν μπορούμε να του αποδώσουμε αυτά τα χαρακτηριστικά και για τον λόγο αυτό προτείνουμε σχετικό σκεπτικισμό για τη χρήση του στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Βιβλιογραφία

Βάμβουκας, Μ. (2008). Η κατανόηση κειμένων. Μοντέλα και παράγοντες κατανόησης. *ΣΚΕΨΥ*, 1, 7-22.

Βάμβουκα, Ι. (2011), Η σύλληψη των άρρητων πληροφοριών ενός κειμένου κατά τη διαδικασία της βαθιάς κατανόησής του. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 51, 7-24.

Παπαϊωάννου, Π. & Πατούνα, Α. (2003). *Η Περίληψη ως κείμενο και αντι-κείμενο διδασκαλίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Abbas, M., Jam, F. A., & Khan, T. I. (2024). Is it harmful or helpful? Examining the causes and consequences of generative AI usage among university students. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 21(10).

Al-Otaibi, M., & Al-Homidhi, K. M. (2025). Teaching Program Based on (ChatGPT) and Its Effectiveness in Developing Reading Comprehension Skills for English Language Students at University. *International Journal of Language and Literary Studies*, 7(1), 137–154.

Babl F. E. & Babl M. P (2023). Generative artificial intelligence: Can ChatGPT write a quality abstract? *Emergency Medicine Australasia* 35, 809-811.

Brown, A.L. & Day, J. D. (1983). Macrorules for summarizing texts: the development of expertise. *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, 22(1), 1-14.

Chea, P., & Xiao, Y. (2024). Artificial intelligence in higher education: The power and damage of AI-assisted tools on academic English reading skills. *Journal of General Education and Humanities*, 3(3), 287-306.

Contreras-Barceló, E. (2023). *Reading and creation. A study on literary reading and creativity in initial teacher training*. *Ocnos*, 22(2), 57-68.

Dagostino, L., Carifio, J., Bauer, J. D. C., Zhao, Q., & Hashim, N. H. (2014). Assessment of a Reading Comprehension Instrument as It Relates to Cognitive Abilities as Defined by Bloom's Revised Taxonomy. *Current Issues in Education*, 17(1).

El Hassan, F.A.M. & Alsawah, A.F. (2025) Exploring the Impact of ChatGPT on EFL Reading Practices: Opportunities and Challenges. *International Journal of English Language Teaching*, 13(1), 85-93.

Essel, H. B., Vlachopoulos, D., Essuman, A. B., & Amankwa, J. O. (2024). ChatGPT effects on cognitive skills of undergraduate students: Receiving instant responses from AI-based conversational large language models (LLMs). *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 6, 100198.

Farrokhnia, Banihashem, S.K., Noroozi, O. & Wals, A. (2023). A SWOT analysis of ChatGPT: Implications for educational practice and research. *Innovations in Education & Teaching International*, 61 (3). 1-15.

- Gao M, Ruan J., Sun R., Yin X., Yang S., & Wan X. (2023). Human-like summarization evaluation with ChatGpt. *Computing Research Repository*, arXiv:2304.02554, 1-28.
- Giannakos, M., Azevedo, R., Brusilovsky, P., Cukurova, M., Dimitriadis, Y., Hernandez-Leo, D., Järvelä, S., Mavrikis, M. & Rienties, B. (2024): The promise and challenges of generative AI in education. *Behaviour & Information Technology*, 1-27.
- Goyal, T., J. J. Li & Durrett, G. (2022). News summarization and evaluation in the era of gpt-3. *arXiv preprint arXiv:2209.12356*.
- Kim, R. (2024). Effects of ChatGPT on Korean EFL Learners' Main-Idea Reading Comprehension via Top-Down Processing. *Language Research* 60(1), 83-106.
- Kintsch, W., & van Dijk, T. A. (1978). Toward a model of text comprehension and production. *Psychological Review*, 85(5), 363–394.
- Kintsch, W. (1998). *Comprehension: A Paradigm for Cognition*. Cambridge University Press.
- Li, M., Murphy, P. K., Wang, J., Mason, L. H., Firetto, C. M., Wei, L., & Chung, K. S. (2016). Promoting reading comprehension and critical–analytic thinking: A comparison of three approaches with fourth and fifth graders. *Contemporary Educational Psychology*, 46, 101–115.
- Liu, H., Ning, R., Teng, Z., Liu, J., Zhou, Q., & Zhang, Y. (2023). Evaluating the Logical Reasoning Ability of ChatGPT and GPT-4 *arXiv preprint:2304.03439*.
- Lo, C. K. (2023). What is the impact of ChatGPT on education? A rapid review of the literature. *Education Sciences*, 13(4), 410.
- Qin, C., Zhang, A., Zhang, Z., Chen, J., Yasunaga, M., & Yang, D. (2023). *Is ChatGPT a general-purpose natural language processing task solver?* arXiv.
- Shaikh, S., Yayilgan, S. Y., Klimova, B., & Pikhart, M. (2023). Assessing the usability of ChatGPT for formal English language learning. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education*, 13(9), 1937-1960.
- Van den Broek, P. & Helder, A. (2017). Cognitive Processes in Discourse Comprehension: Passive Processes, Reader-Initiated Processes and Evolving Mental Representations. *Discourse Processes*, 54, 5-6, 360-372.
- Van Dijk, T. A., & Kintsch, W. (1983). *Strategies of discourse comprehension*. Academic Press.
- Wade-Stein, D., & Kintsch, E. (2004). Summary Street: Interactive Computer Support for Writing. *Cognition and Instruction*, 22(3), 333-362.